

**ERZURUM'DA OSMANLI ÖNCESİ TÜRK İSLAM
ESERLERİNDE GÖRÜLEN GEOMETRİK
DESENLERİN GRAFİK TASARIM ÖĞELERİNE
DÖNÜŞTÜRÜLEREK ŞEHİR MARKA KİMLİĞİNE
FAYDALARININ İNCELENMESİ**

Mehmet YILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi

Sanat Kuramı ve Eleştiri Ana Bilim Dalı

2022

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT KURAMI VE ELEŞTİRİ ANA BİLİM DALI

**ERZURUM'DA OSMANLI ÖNCESİ TÜRK İSLAM ESERLERİNDE GÖRÜLEN
GEOMETRİK DESENLERİN GRAFİK TASARIM ÖĞELERİNE
DÖNÜŞTÜRÜLEREK ŞEHİR MARKA KİMLİĞİNE FAYDALARININ
İNCELENMESİ**

(Investigation of the Contributions to the Brand Identity of the City in Erzurum by Converting Geometric Patterns in Pre-Ottoman Turkish Islamic Works into Graphic Design Elements)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet YILDIRIM

Danışman: Prof. Dr. Yunus BERKLİ

Erzurum
Haziran 2022

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Fine Arts

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Mehmet YILDIRIM tarafından hazırlanan “Erzurum’da Osmanlı Öncesi Türk İslam Eserlerinde Görülen Geometrik Desenlerin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülerek Şehir Marka Kimliğine Faydalarının İncelenmesi” başlıklı çalışması 08/ 09/ 2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat Kuramı ve Eleştiri Ana Bilim Dalı, Sanat Kuramı ve Eleştiri Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Yunus BERKLİ

Aslı ıslak imzalıdır

Danışman: Prof. Dr. Yunus BERKLİ

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Doç. Gülten GÜLTEPE

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Dr. Öğrt. Üyesi Osman ÜLKÜ

Aslı ıslak imzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
08.09.2022 tarih ve sayılı
kararıyla 2022

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Ahmet Selim Doğan

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Erzurum'da Osmanlı öncesi Türk İslam eserlerinde görülen geometrik desenlerin grafik tasarım öğelerine dönüştürülerek şehir marka kimliğine faydalarının incelenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

... / ... / 20..

Mehmet YILDIRIM

Aslı ıslak imzalıdır

Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) süreyle engellenmiştir.

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan çalışmamda her türlü yardım ve desteği benden esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Yunus BERKLİ'ye yanımda olan ve desteğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ferruh HAŐILOęLU'na ve fotoğraf ekimlerimde desteğini esirgemeyen Kubilay BAKMAZ'a teőekkürlerimi bir borç bilirim.

Erzurum-2022

Mehmet YILDIRIM

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERZURUM'DA OSMANLI ÖNCESİ TÜRK İSLAM ESERLERİNDE GÖRÜLEN GEOMETRİK DESENLERİN GRAFİK TASARIM ÖĞELERİNE DÖNÜŞTÜRÜLEREK ŞEHİR MARKA KİMLİĞİNE FAYDALARININ İNCELENMESİ

Mehmet YILDIRIM

Haziran 2022, 172 sayfa

Amaç: Bir şehrin kültür, sanat, turizm, ekonomi, spor, eğitim, vb. gibi değerlerinin tanıtımı çeşitli iletişim araçları; etkinlikler, festivaller ve fuarlar aracılığıyla sağlandığı günümüzde, şehrin tarihi yapıları referans olarak önemli bir vazife görür. Bir şehrin kimliği yapısında bulundurduğu medeniyetler kadar güçlüdür. Bu medeniyetlerin miras bıraktığı mimari yapılar bu amaçta başrol oynar. Bu Bağlamda; Erzurum'da bulunan Osmanlı öncesi Türk İslam eserlerinde görülen figür ve motiflerin günümüz algı biçimine göre yorumlanıp grafik tasarım öğelerine dönüştürülecektir. Ortak bir grafik dilde oluşturulmuş grafik tasarım öğelerinin, yukarıda adı geçen kültür, sanat vb. gibi alanlarda şehir marka kimliğine yön verilmesi ve bu kimliğe katkısı incelenecektir.

Yöntem: Tez çalışması hazırlanırken Osmanlı Öncesi Türk İslam Eserlerinin teknik ve teorik araştırması yapılacak, eserler hakkında ve eserlerin üzerindeki her bir figür ve motif hakkında bilgiler verilecektir. Belirlenecek eserlerin çeşitli açılardan fotoğrafları çekilerek bu fotoğraflarda yer alan eserler üzerindeki geometrik desenlerin detayları vektör programlar aracılığı ile parça dokular oluşturulup bu dokular bir araya getirilecektir.

Önem: Oluşturulacak dokuların iletişim araçları aracılığıyla kültür, sanat, turizm, ekonomi, spor, eğitim, vb. gibi alanlarda nasıl kullanılacağına dair uygulamalar yapılacaktır. Bu çalışma uygulandığında Erzurum ilinin şehir marka kimliğinin değeri artırılmış olacaktır.

Sonuç: Toplumla direk ilişkilendirilen kültür, sanat, turizm, ekonomi, spor, eğitim, vb. gibi kavramlar alanında modern çağın düzeyinde veya daha ilerisinde bir konuma gelinecektir. Bilimsel bir eser oluşturma açısından diğer şehirler için pilot bir çalışma olması yönüyle de önemli bir adım atılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam sanatı, geometrik desen, şehir marka kimliği, görsel iletişim, marka.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

INVESTIGATION OF THE CONTRIBUTIONS TO THE BRAND IDENTITY OF THE CITY IN ERZURUM BY CONVERTING GEOMETRIC PATTERNS IN PRE-OTTOMAN TURKISH ISLAMIC WORKS INTO GRAPHIC DESIGN ELEMENTS

Mehmet YILDIRIM

June 2022, 172 pages

Purpose: While the promotion of a city's values such as culture, art, tourism, economy, sports, education is made through various communication tools, events, festivals and fairs, the historical buildings of the city serve as an important reference. Historical buildings are as strong as the civilizations that the city has in its identity. The architectural structures inherited by these civilizations play a leading role in this purpose. In this context; Figures and motifs seen in pre-Ottoman Turkish-Islamic works in Erzurum will be interpreted according to today's perception and transformed into graphic design elements. The direction and contribution of graphic design elements created in a common graphic language to the brand identity of the city in the above-mentioned areas such as culture and art will be examined.

Method: While preparing the thesis, technical and theoretical research of the Pre-Ottoman Turkish-Islamic Works will be done, and information will be given about the works and each figure and motif on the works. By taking photographs of the works to be determined from various angles, the details of the geometric patterns on the works in these photographs will be created through vector programs and these textures will be brought together.

Importance: Practices will be made on how the textures to be created will be used in areas such as culture, art, tourism, economy, sports and education through communication tools. When this study is implemented, the value of the city brand identity of Erzurum will be increased.

Conclusion: In the field of concepts such as culture, art, tourism, economy, sports, education, which are directly associated with society, a position will be reached at the level of the modern age or beyond. In terms of creating a scientific work, an important step will be taken in terms of being a pilot study for other cities.

Keywords: Turkish Islamic art, geometric pattern, city brand identity, visual communication, brand.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	ii
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
Erzurum İlindeki Osmanlı Öncesi Türk İslam Eserleri	3
Erzurum Çifte Minareli Medrese.....	3
Erzurum Yakutiye Medresesi (Hoca Yakut Medresesi).....	16
Erzurum Ulu Camii (Atabey Camii)	21
Erzurum Emir Saltuk Kümbeti.....	31
İKİNCİ BÖLÜM	35
Erzurum İlinde Osmanlı Öncesi Türk İslam Eserlerindeki Geometrik Desenlerin Dijital Çizimleri.....	35
Erzurum Çifte Minareli Medrese Desenlerinin Dijital Çizimleri.....	35
Erzurum Yakutiye Medresesi Desenlerinin Dijital Çizimleri	64
Erzurum Ulu Camii (Atabey Camii) Desenlerinin Dijital Çizimleri.....	73
Erzurum Emir Saltuk Kümbeti Desenlerinin Dijital Çizimleri	81
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	85
Erzurum'da Osmanlı Öncesi Türk İslam Eserlerinde Görülen Geometrik Desenlerin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi.....	85
Erzurum Çifte Minareli Medrese Desenlerinin Dijital Çizimlerinin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi.....	85
Erzurum Yakutiye Medresesi Desenlerinin Dijital Çizimlerinin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi.....	114
Erzurum Ulu Camii (Atabey Camii) Desenlerinin Dijital Çizimlerinin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi.....	123
Erzurum Emir Saltuk Kümbeti Desenlerinin Dijital Çizimlerinin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi.....	131
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	135
Grafik Tasarımda Görsel Kimlik ve Marka Kimliği Kavramları Üzerinden Şehir Marka Kimliği Oluşturma Süreçleri ve Erzurum Şehir Marka Kimliği Uygulaması.....	135
Görsel Kimlik	135

Marka Kimliği	136
Şehir Marka Kimliği Oluşturma Süreçleri.....	139
Fikir Süreci.	140
Referanslar.....	141
Grafik Tasarım Görselleştirme Süreci.	142
Sunum ve Markalaştırma Süreci.....	143
Erzurum Şehir Marka Kimliği Uygulamaları.....	145
Uygulama 1.	145
Uygulama 2.	146
Uygulama 3.	147
Uygulama 4.	148
Uygulama 5.	149
Uygulama 6.	150
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	151
Sonuç	151
KAYNAKLAR.....	153
ÖZGEÇMİŞ.....	156

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1	Erzurum Çifte Minareli Medrese (Mehmet Yıldırım)	3
Şekil 2	Curzon'un gravüründe Erzurum ve Çifte Minareli Medrese	4
Şekil 3	Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Süsleme Örnekleri (M. Yıldırım).....	5
Şekil 4	Erzurum Çifte Minareli Medrese Beşik Tonuz Örtülü Mekanlar	6
Şekil 5	Erzurum Çifte Minareli Medrese Onikigen Gövdeli ve Kûlah Örtülü Kûmbet (M. Yıldırım).....	6
Şekil 6	Erzurum Çifte Minareli Güney Cephedeki Hayat Ağaçları (M. Yıldırım).....	8
Şekil 7	Erzurum Çifte Minareli Medrese Taçkapının batı tarafındaki çini pano (M. Yıldırım)	9
Şekil 8	Erzurum Çifte Minareli Medrese Taçkapının doğu tarafındaki çini pano (M. Yıldırım).....	9
Şekil 9	Erzurum Çifte Minareli Medrese Batıya Bakan Minare Kaidesi ve Pabuçluk Ayrıntısı (M. Yıldırım)	10
Şekil 10	Erzurum Çifte Minareli Medrese Doğuya Bakan Minare Kaidesi ve Pabuçluk Ayrıntısı (M. Yıldırım).....	11
Şekil 11	Minare Pabucu Doğuya Bakan Nişindeki Süsleme (M. Yıldırım)	11
Şekil 12	Minare Pabucu Kuzeye Bakan Sol Nişindeki Süsleme (M. Yıldırım).....	12
Şekil 13	Minare Pabucu Batıya Bakan Nişindeki Süsleme (M. Yıldırım).....	12
Şekil 14	Minare Pabucu Kuzeye Bakan Sağ Nişindeki Süsleme (M. Yıldırım).....	13
Şekil 15	Çifte Minareli Medrese Ön Cephe Genel Görünüm (M. Yıldırım)	13
Şekil 16	Minare Süsleme Kuşağı (M. Yıldırım)	14
Şekil 17	Çifte Minareli Medrese Ön Cephe Sağ ve Sol Köşe Kuleleri (M. Yıldırım).....	15
Şekil 18	Çifte Minareli Medrese Ön Cephedeki Çeşme (M. Yıldırım)	15
Şekil 19	Yakutiye Medresesi Batıya Bakan Ön Cephe (M. Yıldırım).....	16
Şekil 20	Yakutiye Medresesi Kitabesi (M. Yıldırım)	17
Şekil 21	Yakutiye Medresesi Taçkapı (M. Yıldırım).....	19
Şekil 22	Yakutiye Medresesi Taçkapı Kuzey Cephesinden Görünümler (M. Yıldırım)	20
Şekil 23	Yakutiye Medresesi Taçkapı Güney Cephesinden Görünümler (M. Yıldırım).....	20
Şekil 24	Yakutiye Medresesi Minare Görünümü (M. Yıldırım).....	21
Şekil 25	Erzurum Ulu Camii Planı.....	23
Şekil 26	Erzurum Ulu Camii Kesiti	23
Şekil 27	Erzurum Ulu Camii Kuzey Cephe Görünümü (M. Yıldırım).....	24
Şekil 28	Erzurum Ulu Camii Kuzey Batı Kapı (M. Yıldırım)	25
Şekil 29	Erzurum Ulu Camii Mukarnaslı Kapısı	25
Şekil 30	Erzurum Ulu Camii Mukarnaslı Kubbesi	26
Şekil 31	Erzurum Ulu Camii Kuzeybatı Pahlanmış Köşesi (M. Yıldırım).....	27

Şekil 32	Erzurum Ulu Camii Mukarnaslı Tonoz (M. Yıldırım)	28
Şekil 33	Erzurum Ulu Camii Orta ve Yan Mihraplar (M. Yıldırım)	29
Şekil 34	Erzurum Emir Saltuk Kümbeti (M. Yıldırım)	31
Şekil 35	Emir Saltuk Kümbeti Genel Görünümü (M. Yıldırım).....	32
Şekil 36	Emir Saltuk Kümbeti Giriş Kapısı (M. Yıldırım)	33
Şekil 37	Emir Saltuk Kümbeti Kemer Kavsara Süslemesi (M. Yıldırım)	33
Şekil 38	Emir Saltuk Kümbeti Figürler (M. Yıldırım).....	34
Şekil 39	Emir Saltuk Kümbeti Figürler (M. Yıldırım).....	34
Şekil 40	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	35
Şekil 41	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	36
Şekil 42	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	37
Şekil 43	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	38
Şekil 44	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	39
Şekil 45	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	40
Şekil 46	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	41
Şekil 47	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	42
Şekil 48	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	43
Şekil 49	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	44
Şekil 50	Erzurum Çifte Minareli Medrese Güney Batı Köşesi Silme Duvar Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	45
Şekil 51	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	46
Şekil 52	Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	47
Şekil 53	Erzurum Çifte Minareli Medrese Kemer ve Duvar Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	48
Şekil 54	Erzurum Çifte Minareli Medrese Revak Kubbe Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	49
Şekil 55	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	50

Şekil 56	Erzurum Çifte Minareli Medrese Girişin Solundaki Niş Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	51
Şekil 57	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Detay ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	52
Şekil 58	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	53
Şekil 59	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Güney Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	54
Şekil 60	Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	55
Şekil 61	Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	56
Şekil 62	Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	57
Şekil 63	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	58
Şekil 64	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	59
Şekil 65	Erzurum Çifte Minareli Medrese Çarkıfelek Kabartma Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	60
Şekil 66	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Pencere Bordür Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	61
Şekil 67	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Pencere Bordür Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	62
Şekil 68	Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	63
Şekil 69	Erzurum Yakutiye Medresesi Kümbet Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	64
Şekil 70	Erzurum Yakutiye Medresesi Hayat Ağacı Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	65
Şekil 71	Erzurum Yakutiye Medresesi Kümbet Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	66
Şekil 72	Erzurum Yakutiye Medresesi Taçkapı Yan Yüzey Süsleme Bordürleri ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	67
Şekil 73	Erzurum Yakutiye Medresesi Gülbezek Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	68
Şekil 74	Erzurum Yakutiye Medresesi Taçkapı Süsleme Bordürleri ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	69
Şekil 75	Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	70
Şekil 76	Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	71

Şekil 77	Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	72
Şekil 78	Erzurum Ulu Camii Kırılmalı Kubbe Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	73
Şekil 79	Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	74
Şekil 80	Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	75
Şekil 81	Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	76
Şekil 82	Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	77
Şekil 83	Erzurum Ulu Camii Kapı Mukarnas Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	78
Şekil 84	Erzurum Ulu Camii Mihrap Etrafındaki Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	79
Şekil 85	Erzurum Ulu Camii Yan Mihrap Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	80
Şekil 86	Erzurum Emir Saltuk Kümbeti Kapı Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)	81
Şekil 87	Erzurum Emir Saltuk Külâh Örtü Altındaki Sarmal Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	82
Şekil 88	Erzurum Emir Saltuk Külâh Örtü Altındaki Sarmal Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	83
Şekil 89	Erzurum Emir Saltuk Külâh Örtü Altındaki Sarmal Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım).....	84
Şekil 90	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	85
Şekil 91	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	86
Şekil 92	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	87
Şekil 93	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	88
Şekil 94	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	89
Şekil 95	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	90
Şekil 96	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	91
Şekil 97	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	92

Şekil 98	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	93
Şekil 99	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	94
Şekil 100	Erzurum Çifte Minareli Medrese Güney Batı Köşesi Silme Duvar Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	95
Şekil 101	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	96
Şekil 102	Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	97
Şekil 103	Erzurum Çifte Minareli Medrese Kemer ve Duvar Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	98
Şekil 104	Erzurum Çifte Minareli Medrese Revak Kubbe Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	99
Şekil 105	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	100
Şekil 106	Erzurum Çifte Minareli Medrese Girişin Solundaki Niş Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	101
Şekil 107	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Detay, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	102
Şekil 108	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	103
Şekil 109	Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Güney Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	104
Şekil 110	Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	105
Şekil 111	Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	106
Şekil 112	Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	107
Şekil 113	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	108
Şekil 114	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	109
Şekil 115	Erzurum Çifte Minareli Medrese Çarkıfelek Kabartma Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	110
Şekil 116	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Pencere Bordür Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	111
Şekil 117	Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Pencere Bordür Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	112

Şekil 118	Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	113
Şekil 119	Erzurum Yakutiye Medresesi Kümbet Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	114
Şekil 120	Erzurum Yakutiye Medresesi Hayat Ağacı Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	115
Şekil 121	Erzurum Yakutiye Medresesi Kümbet Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	116
Şekil 122	Erzurum Yakutiye Medresesi Taçkapı Yan Yüzey Süsleme Bordürleri, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	117
Şekil 123	Erzurum Yakutiye Medresesi Gülbezek Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	118
Şekil 124	Erzurum Yakutiye Medresesi Taçkapı Süsleme Bordürleri, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	119
Şekil 125	Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	120
Şekil 126	Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	121
Şekil 127	Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	122
Şekil 128	Erzurum Ulu Camii Kırılgaç Kubbe Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	123
Şekil 129	Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	124
Şekil 130	Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	125
Şekil 131	Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	126
Şekil 132	Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	127
Şekil 133	Erzurum Ulu Camii Kapı Mukarnas Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	128
Şekil 134	Erzurum Ulu Camii Mihrap Etrafındaki Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	129
Şekil 135	Erzurum Ulu Camii Yan Mihrap Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	130
Şekil 136	Erzurum Emir Saltuk Kümbeti Kapı Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım).....	131
Şekil 137	Erzurum Emir Saltuk Külâh Örtü Altındaki Sarmal Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	132
Şekil 138	Erzurum Emir Saltuk Külâh Örtü Altındaki Sarmal Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	133

Şekil 139 Erzurum Emir Saltuk K�lah �rt� Altındaki Sarmal Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)	134
Şekil 140 Ambalaj Uygulamaları (M. Yıldırım)	145
Şekil 141 Yayın Reklamı Uygulamaları (M. Yıldırım)	146
Şekil 142 Promosyon Uygulamaları (M. Yıldırım)	147
Şekil 143 Kumaş Uygulamaları (M. Yıldırım)	148
Şekil 144 Yönlendirme Uygulamaları (M. Yıldırım).....	149
Şekil 145 Dış Mekân Uygulaması (M. Yıldırım).....	150

Giriş

Marka, satıcı veya satıcı grubunun mal veya hizmetinin diğerlerinden ayırt edilmesi için tasarlanmış isim, terim, işaret, sembol, tasarım veya bunların bileşiminden oluşur (Kotler, 1991, s.442). Marka, günümüzde artık sadece bir isim olmakla yetinmemekte, ürüne bir kimlik ve kişilik katan, tüketicilerin algılarıyla şekillenen, ürün tercihlerinde tüketicilere yol gösteren çok önemli bir kavram olarak görülmektedir. Markalar, mevcut ve potansiyel tüketicilere, üretici ya da satıcının kimliği hakkında bilgi vererek, tüketicinin bilinçlenmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar (Can, 2007, ss.225-226).

Gelişen teknoloji; iletişim kolaylığı, ulaşım kolaylığı ve ödeme kolaylığını beraberinde getirmiştir. Buda hızlı tüketim alışkanlığıyla sektörleri birbiri ile rekabet etmekte farklılaştırma kaygısı içerisine sürüklemiştir.

Rekabet geçmişte ticari ve hizmet faaliyetleri içerisinde tanımlanırken günümüzde farklı birçok alanda yeni tanımlamalara konu olmuştur. Ticari ve hizmet faaliyetleri ürün olarak farklılaştırma stratejileri içerisindeyken daha önce ürün olarak nitelendirilmeyen şehir ve ülke kavramları da günümüzde ürün perspektifi içerisine girmiştir. Bir şehrin başka bir şehre kıyasla farklılaştırılması ve cazibesinin artırılması ekonomik, kültürel, turizm, vb. gelişmelerde o şehrin rekabet üstünlüğünü sağlamıştır.

Farklılaştırma stratejileri genel yapısı içerisinde bu çalışmaya konu olan marka kimliği ve şehir marka kimliği kavramları yer almaktadır.

Şehir marka kimliği dünyada ve Türkiye'de; turizm, yerel yönetim, kültürel miras, gastronomi, eğitim ve spor, doğal güzellikler, iklim, ulaşım ve mesafe, alt yapı faktörleri üzerinden şekillendirir. Türkiye'de bu şehirlere İzmir, Çanakkale, Aydın, Ankara, Bursa şehirleri örnek verilirken dünya da ise; Meksiko, Singapur, Berlin, Hong Kong, Porto ve uluslararası marka şehir logoları (Abu-Dhabi, Amiens, Amman, Amsterdam, Atlantic City, Belfast, City Of Covington, Hamilton, Miami ve Phoenix şehirlerinin marka logo/emblemleri) örnek olarak verilebilir.

Bir şehrin kültür, sanat, turizm, ekonomi, spor, eğitim, vb. gibi değerlerinin tanıtımı çeşitli iletişim araçları; etkinlikler, festivaller ve fuarlar aracılığıyla sağlandığı günümüzde, şehrin tarihi yapıları referans olarak önemli bir vazife görür. Bir şehrin kimliği yapısında bulundurduğu medeniyetler kadar güçlüdür. Bu medeniyetlerin miras bıraktığı mimari yapılar

bu amaçta başrol oynar. Bu alışma da ortak bir grafik dilde oluşturulmuş grafik tasarım öğelerinin, yukarıda adı geçen kültür, sanat vb. alanlarda şehir marka kimliğine yön vermesi ve bunu yaparken de disiplinler arası ortak bir çalışmanın önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Bu bağlamda; Erzurum'da bulunan Osmanlı ncesi Türk İşlam eserlerinde görülen geometrik desenlerin günümüz algı biçimine göre yorumlanıp grafik tasarım öğelerine dönüştürülmesi ve bu öğelerin şehrin tüm disiplinlerin kullanabileceği ortak bir görsel iletişim hafızasına kazandırılması amaçlanmaktadır.

Bir yandan Erzurum şehrinin faal faaliyetlerinin, görsel iletişim elemanları ile ortak bir dil oluşturma gerekliliği üzerinde durulurken diğer yandan şehrin mimari yapısı, vre düzenlemesi, yönlendirme işaretleri, şehrin imaj alanları gibi şehrin marka kimliğine katkıda bulunacak bütüncül bir plan izlenmesi gerekliliği üzerinde durulacaktır.

Yine bu çalışmada bir şehrin marka kimliği oluşturma sürecini, kimlik veya kişilik kavramları üzerinden tanımlayıp bu kimlik veya kişilik zelleri üzerinden marka kimliği yaratma süreçlerine bir bütün perspektif ile bakılmış olunacaktır.

Aaker (1997) tarafından geliştirilen marka kişiliği boyutlarına ilişkin yapının amacı marka kişiliğini beş çekirdek boyut doğrultusunda ölçmek ve tanımlamaktır (Aaker, 1997, s.347). Aaker, bir marka profilini tanımlamak için markaya birtakım insani özellikleri yükleyerek anlaşılması kolay bir modelleme oluşturmuştur. Aaker'in marka kişiliği çatısı ismindeki bu modelleme üzerinden şehir marka kimliği oluşturma süreçlerinden bahsedilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Erzurum İlindeki Osmanlı Öncesi Türk İslam Eserleri

Erzurum Çifte Minareli Medrese

Çifte Minareli Medrese, Erzurum Yakutiye İlçesi sınırları içerisinde şehir merkezinde İç Kale Surları içerisinde yer almaktadır. Medresenin kitabesi ve vakfiyesi bulunmadığından dolayı yapıyla ilgili çeşitli araştırmacılar tarihi hakkında farklı fikirler öngörmüşlerdir.

Şekil 1

Erzurum Çifte Minareli Medrese (Mehmet Yıldırım)

Çifte Minareli Medrese'nin kitabesi ile ilgili çeşitli yayınlarda H.351/M.962 tarihli Farsça bir kitabe kopyası olduğundan bahsedilmesiyle başlamıştır (Kılıç, 1998, s.10).

Erzurum vakıflarının Kanuni Sultan Süleyman döneminde yeniden tespit edilmesi sırasında düzenlenen Erzurum ve Pasin Livaları Mufassal Defteri'ndeki "*Vakf-ı Medrese-i Huand Hatun bint-i Keykubad bin Keyhüsrevi'l-Meşhur Sultan Aliyyu'd-din der mûcib-i Defter-i Atik*" kaydına değinen Abdurrahim Şerif Beygu, Çifte Minareli Medrese'nin Alaaddin Keykubat'ın kızı olan Hundi Hatun tarafından yaptırılmış olduğunu öne sürerken, Van

Berchem'in kitabında da medresenin tarihini H.651 olarak gösterildiği ve medresenin o tarihlere uygun bir mimarisinin olduğunu öne sürülmüştür (Beygu, 1936, s.129-130).

İ. H. Konyalı göre Erzurum ve Pasin Livaları Mufassal Defteri'ndeki verilen inşa tarihinin hatalı olduğunu medresenin onüçüncü yüzyılın sonu ya da ondördüncü yüzyılın ilk on yılında, tahminen Geyhatu'nun karısı "Hand Padişah Hatun" tarafından inşa edildiği ön gören ilk araştırmacıdır (Konyalı, 1969, ss.338-348). Bu görüşü H. Karamağaralı ve M. Sözen de Desteklemiştir (Karamağaralı, 1971, ss.241-242; Sözen, 1970, ss.64-65).

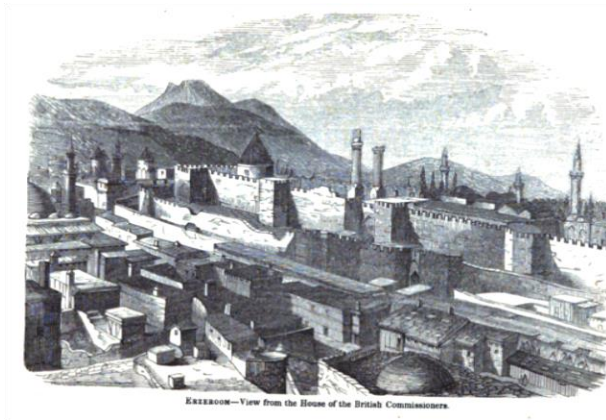
Çifte Minareli Medrese'nin kitabesinin bulunmaması nedeniyle tarihi ile ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Yapım tarihi hakkında kesin bir tarih belirlenememiştir. Yapım tarihi gibi banisi hakkında da tartışmalar vardır. Banisi ile ilgili ilk görüşü Konyalı öne sürmüştür. Daha sonrasında Karamağaralı da Konyalı'nın görüşünü kabul ederek medresenin banisinin Safvat Al-Din Padişah Hatun'a ait olduğunu ileri sürmüştür (Karamağaralı, 1965, dp.115; Konyalı,1960, ss.338-348; Sözen, 1970, ss.64-65).

Erzurum Çifte Minareli Medrese günümüze kadar birçok kez onarım görmüştür. Son olarak 2008 yılından itibaren Medresede restorasyon yapılması konusunda, VGM tarafından harekete geçilmiş ve restorasyonu yapılmıştır (Denkhalbant, 2010, ss.161).

Erzurum Çifte Minareli Medrese, açık avlulu, iki katlı, dört eyvanı bulunan 1680 m² arazi üzerine kurulmuş Anadolu'nun en büyük eserlerindedir. Curzon'un gravüründe Erzurum Çifte Minareli Medrese'nin İç kale suru ile bitişik konumda inşa edilmiş olan yapının doğu duvarının bununla birlikte bu sur duvarı olması sebebiyle araştırmacılar farklı görüşler öngörmüştür (Denkhalbant, 2010, ss.162).

Şekil 2

Curzon'un gravüründe Erzurum ve Çifte Minareli Medrese

(Curzon, 1854)

Sivri beşik tonoz ile inşa edilmiş medresenin giriş eyvanından 5,50m uzunluğundaki mesafe geçilerek dikdörtgen planlı 30,50m x 12,20m ölçülerindeki avluya varılmaktadır. Giriş eyvanının batısında kare planlı ve kubbeli mescit bulunmaktadır. Medrese iki katlı eyvan planlıdır. Üç yandan avluyu çevreleyen sivri kemer düzenlemeli revaklar, on dört sütun üzerine inşa edilmiştir. Bu revaklar kümbet önünde sağda ve soldaki payelere oturan yüksek bir kemere dönüşmektedir. On dört sütundan bazıları palmet motifi ve geometrik desen süslemelerine sahipken, bazıları da sade bir yapı olarak bırakılmıştır (Denknbant, 2010, s.162).

Şekil 3

Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Süsleme Örnekleri (M. Yıldırım)

Sütun başlıklarının bazılarında palmet motifi görülürken bazıları da yine bezemesizdir. Avlunun sağ ve sol yanlarında revakların arkasında bulunan hepsi beşik tonoz örtülü dikdörtgen planlı mekânlar bulunmaktadır. Mekân kapı ve pencerelerinde geniş silmeler, bitkisel bezemeler görülmektedir. Bu bezemelerin bir kısmı tamamlanmamış olması nedeniyle Çifte Minareli Medrese'nin bitirilmeden bırakıldığı yorumlanmaktadır. Yapının ikinci katında birinci katına kıyasla daha kısa yuvarlak gövdeye sahip sütunlar süslemesiz sütun başlıklarına sahiptir. Bu sütunları birbirine bağlayan kemerler zincir bezemelidir. Bu katta dikdörtgen planlı beşik tonoz örtülü yirmi iki adet mekân vardır (Denknbant, 2010, s.161).

Şekil 4

Erzurum Çifte Minareli Medrese Beşik Tonuz Örtülü Mekanlar

Not . Daniel C. Waugh'dan [Fotoğraf], Çifte Minareli Medrese (Erzurum), 2010, Archnet
(https://www.archnet.org/sites/1947?media_content_id=127975). CC BY 2.0.

Medresenin güney duvarının orta bölümüne inşa edilen onikigen gövdeli ve külah örtülü kümbetin bir kısmı içte bir kısmı dışarıda kalacak şekilde inşa edilmiştir. Bu kümbet önündeki revak kemer ana eyvanın arkasındadır (Denkhalbant, 2010, s.165).

Şekil 5

Erzurum Çifte Minareli Medrese Onikigen Gövdeli ve Külah Örtülü Kümbet (M. Yıldırım)

Kümbet üzerinde kitabe bulunmamaktadır. Saçak altında geniş silme halatlar arasına geometrik bezeme bir bordür ile biten gövde, dışarisından yine geniş silme yüzeysel yuvarlak kemerler ile canlandırılmıştır. Kümbetin iç kısmı mukarnas ile biten yüksek nişlerle donatılmış ve bu nişlerin bazı kenarları rumiler ile bezenmiştir. Kümbetin taç kapısı tamamıyla sökülmiş ve tahminlere göre bu bezemeli olan kapının taşları tahripten dolayı üzerinden bulunmamaktadır (Denkhalbant, 2010, s.165).

Medresenin güney cephesinde taç kapının doğu ve batısına eklenmiş payandalar üzerine yükselen iki minare bezemeleriyle oldukça dikkatleri çekmektedir. Mimarinin yapıldığı dönem itibariyle dönemin mimarisinde görülen niş, pencere, çeşme gibi birçok mimari unsur bu mimaride de yer almaktadır (Denkhalbant, 2010, s.166).

Sağ ve sol üst köşesinde yuvarlak rozetler yer alan basık kemerli taç kapı iki köşesinde zar başlıklı kaidelere bindirilmiş kabartma palmet süslemeli sütünceler ve çift katlı başlıklara sahiptir. Kapı önüne gelindiğinde sağ ve sol duvarlarda yer alan yan nişler çokgen formlarda oluşturulmuştur (Denkhalbant, 2010, s.166). Mukarnas kavsaralar beş sıradan oluşmaktadır. İki köşesinde palmet süslemeli sütünceler bulunur ve palmet süslemeli iki katlı başlıklar bunları takip eder. Nişlerin içinde ise on bir köşeli yıldızlardan oluşan geometrik bezeme bulunurken dikdörtgen çerçeve içerisinde geometrik geçmeli desen bezemesi vardır (Denkhalbant, 2010, s.166). Kavsaranın iki köşesinde madalyon işlemesi yapılmadan bırakılmış, yine kavsaranın çevresini dönen bir silme yuvarlak düğümle bitirilmiştir. Kapının mukarnas kavsarası ile iki tarafındaki nişlerin üzerinde bulunması gereken kitabenin yeri boş bırakılmış ve kapıyı üç taraftan dolaşan bir şerit de işlenmemiştir. Medresenin taçkapısının köşe sütünceleri üstüne dışa dönük yerleştirilmiş sivri kemerli küçük kartuşlar, mimarinin isminin yazılacağı yüzey olduğu düşünülmektedir. Mukarnas kavsarası olan kapı açıklığının kaplayan sivri kemerden hemen sonra üç köşeden dikdörtgen bezeme kuşakları devam etmektedir. İlk bordür rumi yaprağı arasına konumlandırılmış palmetlerin kıvrık dalların birleştirilmesiyle oluşmuştur. İkinci bordür ise bu kıvrık dallara yerleştirilmiştir. Diğer şeritte rumi deseni yine kıvrık dallar üzerindedir. Peşi sıra gelen ve daha geniş yapıda olan bordürler, içerisinde palmet ve ruminin değişik istifinden elde edilen yeni kompozisyonlar bulunmaktadır (Denkhalbant, 2010, s.167).

Kapının sağ tarafında minare kaideleri üzerinde güney ve batıda kapının sol tarafında diğer minarenin kaideleri üzerinde güney ve doğu yüzeylerinde kalın kaval silmelerinin çerçevelediği sivri kemerli nişler yer almaktadır (Denkhalbant, 2010, s.168). Bu çerçevenin alt uçları hilal motifinden üç katlı silmelerle yukarı çıkıp, her iki yandan üç köşesi olan yıldız şekilleri meydana getirir. Daha sonra yukarıda dikdörtgen çerçeve olarak tamamlanır. Güney duvardaki dıştan kazıma ile çökertilmiş sivri kemerli nişler içine konumlandırılmış kafası

yukarı bakan ejderha kuyrukları üzerinde, hilal içinde hayat ağacı ile devam eden onun üzerinde de çift başlı kartal figürü bulunan motif, yüksek kabartma olarak duvar yüzeyine işlenmiştir. Yine kaidenin batısı üzerindeki güneydeki çerçeveye benzer bir çerçeve ve niş düzeni içerisinde palmet şeklinde bir kökten yükselen hayat ağacı görülmektedir (Denknbant, 2010, s.169).

Şekil 6

Erzurum Çifte Minareli Güney Cephedeki Hayat Ağaçları (M. Yıldırım)

Medresenin ön cephesi 34.60m genişliğindedir. Bu cephede yer alan taçkapı, heraldik süslemesi ve çifte minaresi ile inşa edildiği dönemin önemli eserleri arasında yerini alır. Medresenin en çok dikkat çeken kısmı olan minareleri, taçkapının sağında ve solunda yüksek taş kaideler üstüne inşa edilmiştir. Tamamına yakın kesme taştan inşa edilen medresenin minareleri tuğla ile örülmüştür. Taçkapının sağ ve sol yanıyla birleştirilen minarelerinin taş kaidelerinin üst kısımlarına küp formunda yine tuğladan ikinci bir kaide oluşturulmuş. Kaidelerin üst tarafları pabuç ile dilimli silindirik gövde şeklinde tamamlanır (Denknbant, 2010, s.170).

Medresenin kapısının sağ ve sol yanında bulunan minarelerin taş ile yapılmış kaidelerin üzerinde taçkapının yüksekliğini geçmeyecek biçimde sağ ve solunda iki pano yer almaktadır. Bu panolar çini süslemeleri ile işlenmiştir. Denknbant, 2010, s.173).

Şekil 7

Erzurum Çifte Minareli Medrese Taçkapının batı tarafındaki çini pano (M. Yıldırım)

Şekil 8

Erzurum Çifte Minareli Medrese Taçkapının doğu tarafındaki çini pano (M. Yıldırım)

Kare panoların orta kısmında yer alan kufi yazılar yıldız biçiminde olup batıda dışbükey silme çerçeve doğuda üçgen çerçeve meydana getiren tuğlalarla çevrilidir. Kare panoların içerisindeki bordürlerde renkleri firuze olan çini ile süslenmiş palmet frizi stilizeleri yer almaktadır. Kare pano içerisinde ortada yer alan yuvarlak formların içerisi de yine firuze renkli

çinilerden oluşan rumi-palmet stilizeleri ile donatılmıştır. Bu yuvarlak formun ortasında yer alan “Allah” yazısı okunurken kufi yazı ile oluşturulmuş yıldız formunun tamamı okunamamıştır. Yalnızca “Muhammed” ve “Bismillah” kelimeleri okunabilmiştir (Gündoğdu, 1996, ss.86-88). Yuvarlak formun bordürlere teğet geçtiği alanların dışında kalan köşelerde renkleri mor olan çiniler rumi, palmet ve kıvrık dal bezemeleridir (Denknbant, 2010, s.172).

Pabuçların batıya ve doğuya bakan tarafında yer alan panolardaki çiniler büyük oranda dökülmüştür. Kalan parçalardan çinili süslemelerin burada da bulunduğu anlaşılmaktadır. Kaide panolarından batı taraftakinde palmet motifli bordür olduğu kalıntıdan gözlemlenmiştir. Panonun merkezinde sivri kemerli düzenleme ortasına vazo formunda ve rengi firuze olan kaz ayağı motifiyle çiniler işlenerek bezenmiştir (Denknbant, 2010, s.173).

Şekil 9

Erzurum Çifte Minareli Medrese Batıya Bakan Minare Kaidesi ve Pabuçluk Ayrıntısı (M. Yıldırım)

Doğu yönündeki yan cephede bulunan panodaki bezemeler batı yönündeki panoya nazaran daha nettir. Panonun düzenlemesinde yukarıda rengi firuze olan çini bezemesi palmet stilize dizisinin altında kırık hatlardan oluşan geçmeler ve içlerinde rengi yine firuze olan çini dolgusuyla geometrik desenli bordürler panoyu üç taraftan dolaşmıştır. Pano merkezinde sivri kemerli düzenleme içerisi üç kollu çarkifeleği andıran motiflerin eksenlerinin kaydırılmasıyla ve alt alta yerleştirilmesiyle oluşturulan kompozisyonlar yer almaktadır. Üç kollu çarkifelek motifi içerilerinde yine rengi firuze olan çinilerle kaplanmıştır (Denknbant, 2010, s.174).

Şekil 10

Erzurum Çifte Minareli Medrese Doğuya Bakan Minare Kaidesi ve Pabuçluk Ayrıntısı (M. Yıldırım)

Minarenin ön cephesinde kare panolarından sonra pabuçluğun köşelerinde prizmatik üçgenlerle geçiş sağlanmış ve bu geçişi sağlayan tuğla örgüler arasına eksenden kaydırılarak yerleştirilen rengi firuze olan çiniler yerleştirilmiştir. Minarelerin dört cephesinde pabuçların üzerinde yer alan sivri kemerli nişlerin içerisine geometrik bezemeli çini panolar bulunmaktadır.

Şekil 11

Minare Pabucu Doğuya Bakan Nişindeki Süsleme (M. Yıldırım)

Minare pabucunun doğuya bakan nişinde sivri kemer düzenleme içerisine rengi firuze olan mor renkte altıgen çinilerin köşelerinin birbirine bağlanarak merkezlerinde altı kollu yıldızla dönüştürülmesi ile elde edilen sonsuz desen kullanılmıştır (Denkhalbant, 2010, s.175).

Şekil 12

Minare Pabucu Kuzeye Bakan Sol Nişindeki Süsleme (M. Yıldırım)

Minarenin kuzeye bakan sol pabucundaki nişte sivri kemer düzenleme içerisinde rengi firuze olan altıgen çinilerin köşelerinden mor renkte altı kollu yıldızlara dönüştürülmesiyle elde edilen motifler kullanılmıştır (Denknalbant, 2010, s.175).

Şekil 13

Minare Pabucu Batıya Bakan Nişindeki Süsleme (M. Yıldırım)

Batıya bakan pabuçlukta sivri kemerli düzenleme içinde rengi firuze çini bezemeli üç kollu çarkifeleği andıran motiflerin eksenlerinin kaydırılmasıyla ve alt alta yerleştirilmesiyle boşluklarda oluşan altı köşeli yıldız kompozisyonları yer almaktadır (Denknalbant, 2010, s.174).

Şekil 14

Minare Pabucu Kuzeye Bakan Sağ Nişindeki Süsleme (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese Taçkapının batı tarafındaki çini pano üzerindeki sivri kemerli düzenleme içerisinde de batıya bakan pabuçluktaki üç kollu çarkifelek ve altı köşeli yıldız kompozisyonuna rastlanmaktadır (Denkhalbant, 2010, s.175).

Şerefden itibaren üst kısımları yıkılmış olan minarenin kaideden en üst noktasına olan uzaklığı 26m kadardır. Minarenin gövdeleri çini süslemeli bir silmeden sonra dilimli olarak devam eder. Minarelerin gövdeleri on altı dilimden oluşan ve her dilim yarım yuvarlak yivli örgüye sahiptir. Doğu minarede rengi firuze olan çinilerle oluşturulan spiral bezemeler vardır. Batı minarede ise yine rengi firuze olan büyük ve küçük çini baklava desenlerinin birbirlerine bağlanmasından oluşan desenler görülmektedir (Denkhalbant, 2010, s.176).

Şekil 15

Çifte Minareli Medrese Ön Cephe Genel Görünüm (M. Yıldırım)

Minarelerin mukarnaslı şerefelerinin hemen altında bordürler bulunmaktadır. Bu bordürlerde rengi firuze olan zemin üzerine mor renk kullanılarak oluşturulmuş ve uçları rumi yaprak stilizeleriyle sonlanan düğümlü geçmelerden meydana gelen geometrik bir desen vardır. Bu bordürler renkleri mor ve firuze olan bitkisel süslemeli iki ince bordür arasında kalmaktadır (Denknbant, 2010, s.177).

Şekil 16

Minare Süsleme Kuşağı (M. Yıldırım)

Şerefe altındaki mukarnaslı bölüm ise rengi mor ve firuze olan üçken, dikdörtgen, yıldız, kare formlarıyla ve palmet motifleriyle donatılmıştır (Denknbant, 2010, s.177).

Köşe kuleleri medresenin ön cephesinde köşelere konumlandırılmamıştır. Sağ ve sol köşe kuleleri cephenin taç kapısı doğrultusunda yakınlaştırılarak konumlandırılmıştır. Zeminde dikdörtgen kaide ile başlayarak üçgenlerle pahlı bir geçiş yaparak yarım silindirik bir gövde ile yükselip en üste yarım külahla sona ermektedir. Cephede taç kapının doğusundaki payandanın batıya bakan yüzeyine köşeden teğet pencere kademeli dikdörtgen çerçeveler içerisine yerleştirilmiştir. Pencerenin iki yanında sütunceli ve beş sıralı mukarnas kavsaralı düzenleme düz lentolu ve dikey dikdörtgen açıklığa sahiptir. Pencere üzerinde mukarnas kavsarayı çerçeveleyen ve yuvarlak bir düğümlü sonlanan zarif bir silme vardır (Denknbant, 2010, s.178).

Şekil 17

Çifte Minareli Medrese Ön Cephe Sağ ve Sol Köşe Kuleleri (M. Yıldırım)

Cephenin sol tarafındaki köşe kulesinin sağında bulunan çeşme iki büyük kaval silmesinden oluşan dikdörtgen çerçeve içerisine konumlandırılmış sivri kemerli bir niş şeklindedir.

Şekil 18

Çifte Minareli Medrese Ön Cephedeki Çeşme (M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi (Hoca Yakut Medresesi)

Erzurum Yakutiye Medresesi, Erzurum Yakutiye İlçesi sınırları içerisinde şehir merkezinde Cumhuriyet Caddesi'nde yer almaktadır. Banisinden dolayı Hoca Yakut Medresesi de denilmektedir. Medrese kaynaklara göre uzun süre, eski Yeniçeri Kışlası yerine M. 1877/1879 yıllarında yapılan Yeni Kışla'nın içerisinde kalmıştır. Top döküm alanı olarak kullanılan yapının etrafında 1970'li yıllarda askeri birlikler bulunmaktaydı (Sözen, 1972, s.1)

Şekil 19

Yakutiye Medresesi Battıya Bakan Ön Cephe (M. Yıldırım)

Yakutiye Medresesi'nin taç kapısı üzerinde bulunan Arapça kitabesinde H.710/M.1310-1311 tarihinde, Olcayto Hüdabende zamanında, Hoca Yakut tarafından yaptırılmıştır. (Sözen, 1972, s.1). Basık kemerli girişi olan taçkapının üzerinde yer alan kitabe şöyledir:

Bu medfenin yapılmasını 710 senesinde Olcayto Sultan'ın hükümdarlık günlerinde –Allah mülkini ebedi kılsın- Sultan Gâzân ve Bolugan hatunun - Allah bühranlarını tenvir etsin- Yüce ve güzel in'amlarından olan fevazil ile (gelirler ile paraları ile) Cemal-ed-din Hoca Yakut-i Gâzâni emretti (Konyalı, 1960, s.306).

Şekil 20

Yakutiye Medresesi Kitabesi (M. Yıldırım)

Medresenin güney eyvanının sağ duvarı ve sol duvarında mermer üzerine iki satırdan sülüs ile yazılmış vakfiye yer almaktadır. Vakfiye şu şekildedir:

“Allahu anmak çok iyidir ve bunu öne almak evladır. Bu Şerefli Buka'nın yapılmasını yüce sultan Olcaytu'nun -Allah mülkünü ebedi kılsın- Saltanat yıllarında sultan-i sait Gazan ve Horasan'lı Bolugan Hatun'un Allah burhanlarını tenvir etsin. Toprakları eyi olsun- büyük ve güzel ihsanları ile (fevazili ile) mevlayı muazzam, Cemal-üddevet-i ved-din Hoca Yakut, Allah yardımcılarını aziz etsin. Emir ve buka'nın maslahatı için akarlar ve şu köylerin hepsini vakfetti: Pasin vilayetinde (Herfent) ve (Kingfak) köyleriyle, Erzen-ir-rum kasabasında (Süngenariç) ve (Terariç) köyleri, yine Erzen-ir-rum'da, büyükhanın, dükkânların, iki hamamın, sebze tarlasının ve sabunhanenin, deve bağlamak için iki hanın (Deve Hanı) ve bir değirmenin ve Baburt kasabasında Hart, Hırzo, Kopuz, Ermina, Hınzaferek, Civans, Meraks köylerinin hepsini ve yine vâkıfın yapısı olarak maruf olan iki hamamı Allah rızası için sahih, şer'i ve ebedi olarak vakfetti. Bunlar satılamaz, irs yolu ile başkalarına geçemez. Rehin bırakılamaz ve değiştirilemez belki minvali üzerine kadıların kütüklerinde tescil edilen vakfiye şartlarına göre ve muayyen masrafları yapılmak üzere ceryan eder. Allah iyi iş yapanın ecrini zayi etmez. Allah vakfiye şartlarına ve tertiplerine riayet ve vâkıfa dua edene rahmet etsin. Vakfın iptaline sa'y ve şartlarına mugayir şekillerde tasarruf edenlerin üzerlerine kıyamete kadar Allah'ın mukarrep meleklerin, peygamberlerin ve bütün insanların lanetleri olsun.” (Konyalı, 1960, s.323-325).

Medrese Olcaytu Hüdabende döneminde Bolugan Hatun'un ölümünden bir yıl sonra Gazan Han ve Bolugan Hatun'un paralarıyla, İlhanlıların Bayburt ve Erzurum illerinin emiri Cemalettin Hoca Yakut Gazanî tarafından yaptırılmıştır. (Konyalı, 1960, ss.332-333).

Yakutiye Medresesi avlusunun üzeri kapalı medrese grubu içinde yer alan üç eyvanlı bir yapıdır. Taç kapıdan sonra beşik tonuz örtülü eyvan yanlarında iki mekân yer almakta sağ mekânda bulunan merdiven ile çatıya çıkılıp minareye ulaşabilmektedir. Merese dikdörtgen planlıdır. Orta alanda dört tane kalın ayak üzerine oturan revak kemerlerden ortadaki oldukça bezemeli mukarnaslı tonuzu taşımaktadır (Denknbant, 2010, s.186).

Sağda ve solda revak kemerlerin arkasında kalan cephelerde ortada birer eyvan, bunların iki yanında ise dört oda bulunmaktadır. Medrese odalarının düz taş hatıllı silmeleri üzerinde geometrik bezeme ve bitkisel bezemeli rozetler yer almaktadır. Revakların üzerleri doğu batı yönlerinde ve kuzey güney yönlerinde sivri kemerli tonozlarla kapatılmıştır (Denknbant, 2010, s.187).

Giriş cephesinde köşede bulunan odalar ise orta mekâna pahlı kapı geçişleriyle bağlanmıştır. Güneyde bulunan yan eyvan duvarlarını çevreleyen vakfiye kitabesine ve bir mihraba sahiptir. Doğu cephede büyük bir eyvan bu eyvanın kuzeyinde türbeye geçiş sağlayan bir mekân güneyinde ise bir oda bulunmaktadır. Kuzey cephesindeki küçük bir mekândan türbeye giriş sağlanmaktadır (Denknbant, 2010, s.187).

Yakutiye Medresesi'ne birleşik olan kümbet, kenarları pahlanmış kare bir kaidenin üzerine dıştan çokgen planı olan ve külahlı içten ise yuvarlak planlı ve kubbelidir. Kaidenin üzerinde yapı etrafını dolaşan bir sikme güney ve doğu cephelerinde ise mukarnaslı birer pencere vardır. Külah eteğinde yapı etrafını dönen silme ve geniş süs kufi kuşağı olan sade bir yapıdır (Denknbant, 2010, s.188).

Yakutiye Medresesi dikdörtgen planı ile kesme taştan inşa edilmiş ve tek katlıdır. Özellikle batı cephesi bezeme düzenlemesi olması nedeniyle diğer cephelerden çok dikkat çekmektedir. Batı cephenin ortasında bulunan taç kapı cephe duvarından dışarı taşkın olarak inşa edilmiş ve bitkisel geometrik ve figür süslemelerine sahiptir. Taç kapının sağında minare yer alırken sol köşesinde minare kaidesi mevcuttur. Sağda ki bu minare dışa taşkın örülmüş tuğlaların geometrik geçmeleriyle oluşmakta olup aralarda mor ve mavi sırlı tuğlalar kullanılmıştır (Denknbant, 2010, s.189).

Taçkapı'nın üç etrafını geometrik ve bitkisel süslemeleri olan bordürler oluşturmaktadır. Kapının basık kemeri geçme motifine sahip olup kemerlerin uçlarında yaprak

motifleri üzerinde palmetler vardır. Kemerin köşelikleri palmet desenleriyle dönülmüştür (Denknlbant, 2010, s.189).

Şekil 21

Yakutiye Medresesi Taçkapı (M. Yıldırım)

Kapının iki yanında palmet bezemeli sütun ve bu sütuncelerin üzerinde yine palmet desenli sütun başlıkları bulunmaktadır. Kapının yan nişleri yanları sütunceli beş sıra mukarnalıdır. Nişlerde on iki kollu yıldızlardan oluşan geometrik süslemelere yer verilmiştir. Yine niş etrafını çevreleyen palmet dizileriyle süslenen bordürler vardır. Kemer üzerinde dikdörtgen kartuş içerisinde birbirine bağlanmış palmet düzenlemeleri vardır. Kapının üzerinde tek sıra mukarnas, kapının yanlarındaki nişlerinde dikdörtgen form içerisinde sekiz kollu yıldızdan oluşan sonsuz desenli geometrik bir düzenleme görülmektedir. Kitabenin bulunduğu kuşak yan nişler ve kemer üzerinde kapıyı üç taraftan kuşatmaktadır. Rumi-kıvrık dal bezemeli sivri kemer içinde on sıradan oluşan mukarnas kavsara yer almaktadır. Kemer köşeliklerinde bir kitabe yer almaktadır. Kapıyı üç tarafından dolaşan bordürlerden ilkinde palmet, rumi ve kıvrık dalların oluşturduğu düzenlemeler vardır. On iki kollu yıldızlardan oluşan geometrik desenin her iki tarafında rumi ve palmetlerden oluşan ince bordürler bulunmaktadır. Sonraki bordürde zemininde yüksek kabartma palmet, rumi ve kıvrık dal bezemeleri görülmektedir (Denknlbant, 2010, s.190).

Cepheden dışa taşkın olarak inşa edilmiş taçkapının yan yüzeylerinde iki aşamadan oluşan bir düzenleme görülmektedir. Üst kısımda kaval silmeler ile çerçevelenen dikdörtgen panolar içerisine palmet, rumi ve kıvrık dallardan oluşan bordürler bunların arasında ortada beş kollu yıldızdan sonsuzluk prensibi ile üretilmiş ve açık kompozisyondan oluşan bir bordür yerleştirilmiştir. Alt kısımda ise yine kaval silmeden oluşan sivri kemerli bir niş yer almaktadır.

Bu nişin kaval silmeleri alt köşelerde palmet desenli iki vazodan çıkmaktadır. Geometrik süslemesi olan bir vazodan yükselen ve iri yaprakları olan hayat ağacı motifi yer almaktadır. Ağacın dalları altında sağ ve solda aslan veya pars olarak nitelendirilen figürler işlenmiştir (Denkhalbant, 2010, s.192). Ağacın dallarına yerleştirilmiş ve dalları aşağı sarkıtılmış bir çift başlı kartal figürü görülmektedir. Çift başlı kartalın üzerinde ve sivri kemerin altında kalan boşlukta geometrik düzenlemeli bir kabarıya yer verilmiştir. (Denkhalbant, 2010, s.193).

Şekil 22

Yakutiye Medresesi Taçkapı Kuzey Cephesinden Görünümler (M. Yıldırım)

Şekil 23

Yakutiye Medresesi Taçkapı Güney Cephesinden Görünümler (M. Yıldırım)

Yakutiye medresesinin minareleri kuzey ve güney köşelerine kesme taştan yapılmış alt kısımları pahlanmış yuvarlak kaide üzerinde durmaktadır. Minarelerden güney yöndeki günümüzde ayakta kalmıştır. Minare yüzeyi tuğla malzeme ile ilenerek yapılmıştır. Bu tuğlalar dışa taşkın düzenlemesiyle yukarı ve aşağı oklar oluşturacak şekilde düzenlenerek süslenmiştir. Minare gövdesinde taşırılan tuğla düzenlemesinin çökertilmiş alanlarında firuze renkli tuğlalardan farklı eksenlerde kaydırmak suretiyle geometrik desenler oluşturulmuştur. Bu süslemeler ise kendi içinde küçüklü büyüklü eşkenar dörtgen geçmelerle birbirlerine bağlanmış farklı büyüklerde baklava dilimi motifler oluşturulmuştur (Denkhalbant, 2010, s.193).

Şekil 24

Yakutiye Medresesi Minare Görünümü (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii (Atabey Camii)

Erzurum Ulu Camii günümüz itibari ile Yakutiye ilçesinin Tebriz kapı semti diye ifade edilen konumunda yer almaktadır. Hitap edilen diğer adı ise Atabey Camii'dir. Günümüze ulaşmayan bir kitabedeki bilgilere göre ulu cami H.575 / M.1179 yılında Saltuklulardan Emîr İzzeddin Saltuk'un oğlu Melik Nâsırüddin Muhammed tarafından Ebü'l-Feth Mehmed'e yaptırıldığı kabul edilir (Özkan, 2016, s.98). Ulu Camiyi tanıtan yazarlardan biri olan Mehmed Nusret Tarihçe-i Erzurum kitabında "Tarihi yazdığım esnada bu Camii Şerifi temaşa ve tedkikat ıcası için yeniden tetetbuatta bulunduğum zaman dıvarda muallâk bir fersude levha buldum." (Nusret, 1338, s.32) ifadesine yer vermiştir.

“Benna el-mescid el-câmi’ el melik’ül-âlem el âbid ebü’l feth Muhammed sene hamse ve sebî’n ve hamse mie” (Nusret, 1338, s.32).

Erzurum Ulu Camii birçok dönemde yıpranması nedeniyle restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Camii’nin kible duvarı günümüze ulaşan orijinal kalan tek kısımdır. Diğer kısımlar 1039 (1629-30), 1049 (1639), 1242 (1826-27), 1275-1277 (1858-1861) yıllarında ve 1957-1958, 1966-75 ve 2006 yıllarında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından onarılmıştır (Özkan, 2016, s.99). Mimaride restorasyon çalışmalarıyla ilgili altı adet yazıt bulunduğu ifade edilse de günümüze iki tanesi ulaşmıştır (Nusret, 1338, ss.31-32).

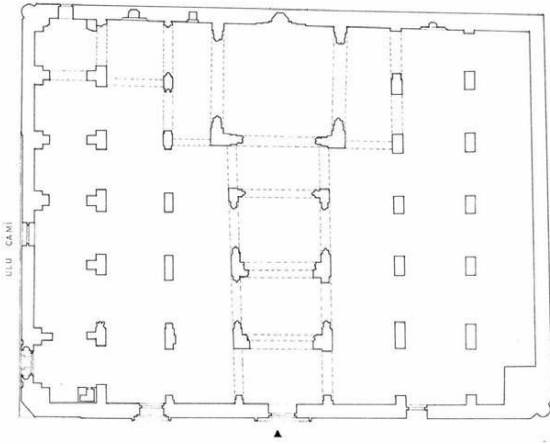
Derviş Mehmed Zılli’nin oğlu Evliya Çelebinin uzun süre Erzurum da görevli olarak çalışmış ve Ulu Camii hakkında seyahatnamesinde şu ifadelere yer vermiştir:

“Evvela cümleden kadim Ulucami’: Tebriz kapusunun iç yüzünde tar(z)-ı kadim, toprak örtülü bir minareli Akçakoyunlu padişahları binasıdır. Tulen ve arzen ikişer yüz adım cami-i kesirdir. Minberi ve mihrabı tarz-ı kadimdir. İçinde ale’t-tertib dizilmiş iki yüz aded çam direkler üzere yine çam kirişlerdir. Kargir kubbe değildir. Cami’in bir tarafında Revan zahiresiçün mah/uz beksematı var. Ve bu cami’in canib-i şarkisine muttasıl divar divara Cami-i Eski Medrese (ve Çifte Minare derler) Ba’zıları Akçakoyunlu padişahları binasıdır, derler, ba’zıları Sultan Uzun Hasan Şah binasıdır, diler.” (Evliya Çelebi, 1999, s.106).

Erzurum Ulu Camii Anadolu’da gelişen karakteristik ulu cami tipolojisinin bir örneğidir. Dikdörtgen bir arazi üzerinde inşa edilmiş ve 54,00 metre genişliğe 41,70 cm uzunluğa sahiptir. Mihrap bölümüne dik uzanan yedi sahından oluşmaktadır. Birçok ayak ile taşınan caminin orta sahnını diğer sahnılara nazaran daha geniş inşa edilmiştir. Cami girişinden itibaren ilk iki bölümde beşik üçüncü bölüm mukarnaslı tonuz dördüncü bölüm aynalı çapraz tonuz ve mihrap önü ise pandantiflere oturan ahşap kırlangıç bir kubbeyle örtülmüştür. Orta sahnın sağında üç sahnın ile solunda iki sahnın ön-arka doğrultusunda yerleştirilen sivri beşik tonozlarla kapatılmıştır. En doğuda bulunan sahnın ise her bir bölümü doğu-batı doğrultusunda yönelen sivri beşik tonozlarla kapatılmıştır. Orijinalinde tonozların üzeri düz toprak damlıdır (Özkan, 2016, s.103). Caminin örtüsünü taşıyan sütunlar kare, dikdörtgen T ve L şeklinde örülmüştür (Ünal, 1973, ss.51-52; Karamağaralı, 1981, s.150; Arık, 1969, ss.152-156; Altun, 1988, ss.44-45).

Şekil 25

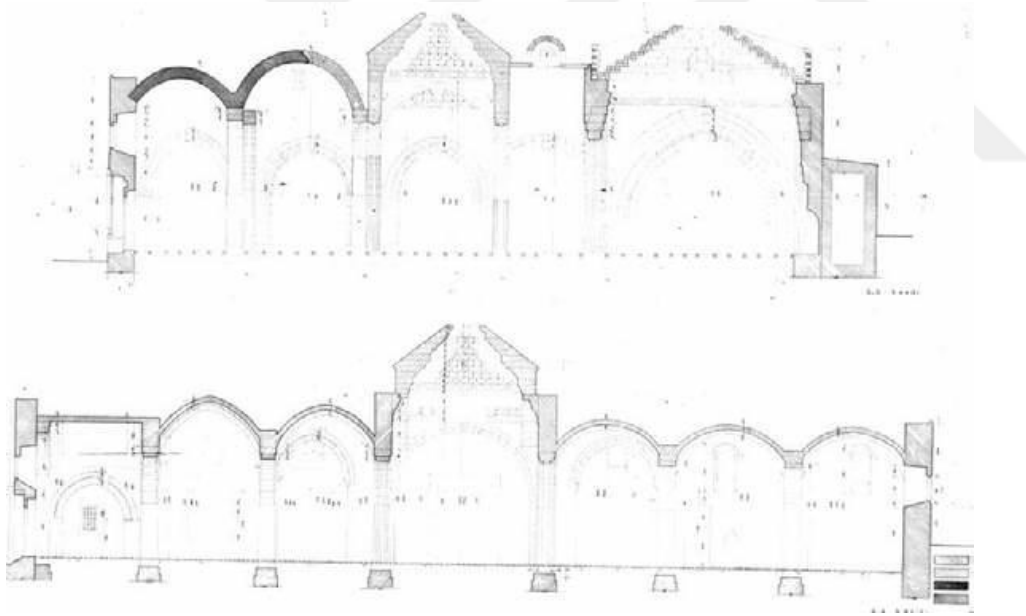
Erzurum Ulu Camii Planı

Not. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden [Çizim], Erzurum Ulu Camii Planı, 2016, (<https://atauni.edu.tr/yuklemeler/e8dd44e5622e72588e41e4516a9aa9bd.pdf>)

Şekil 26

Erzurum Ulu Camii Kesiti

Not. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden [Çizim], Erzurum Ulu Camii Planı, 2016, (<https://atauni.edu.tr/yuklemeler/e8dd44e5622e72588e41e4516a9aa9bd.pdf>)

Ulu Camii'nin günümüzde beş kapısı bulunmaktadır. Bu kapıların üç tanesi kuzey tarafta ikisi de doğu tarafındadır. Kuzey tarafta üç kapı üzerlerine cephe boyunca yayılmış altı pencere bulunmaktadır. Kuzey cephedeki üç kapıdan ortadaki mihrap yönüne açılmaktadır (Özkan, 2016, s.105).

Şekil 27

Erzurum Ulu Camii Kuzey Cephe Görünümü (M. Yıldırım)

Ayrıca bu üç giriş kapısı camii içerisindeki orta ve yanda bulunan sahnalara açılmaktadır. Bu cephedeki kapıların üzerlerinde yapıya ait bir kitabe rastlanmamaktadır. Bugün Camiinin ana girişi olarak kullanılan kapı eyvan tarzında basık kemerli olarak karşımıza çıkmaktadır. Birbirini takip eden silmelerle çerçevelenen giriş yuvarlak kemerle tamamlanmıştır (Özkan, 2016, s.105).

Silmelerin birleştiği noktalarda sade süslemeleri olan plaster başlıklar kullanılmıştır. Kapının üzerine dikey dikdörtgen formu olan bir pencere yan tarafa da bir niş konmuştur. Kuzey cephede giriş kapısının sağında yer alan kapı, giriş kapısından farklı tarzda düzenlenmiş olmasıyla dikkat çekmektedir (Özkan, 2016, s.105).

Cami içerisine bu kapıdan dört basamak ile girilmektedir. Ana giriş basık kemerli ve kavsarası yuvarlak kemerlidir. Doğu kapısında da olduğu gibi üst kısımda dikey dikdörtgen bir pencere vardır. Yapı 1965 yılında restore yapılmış ve bu restorede mimari bazı orijinal özelliklerini yitirmiştir (Özkan, 2016, s.106). Batı kapısı Ulu Camii'nin orijinal mimarisine ve dönemine en uygun formu yansıtmaktadır (Yurttaş, 2010, s.191).

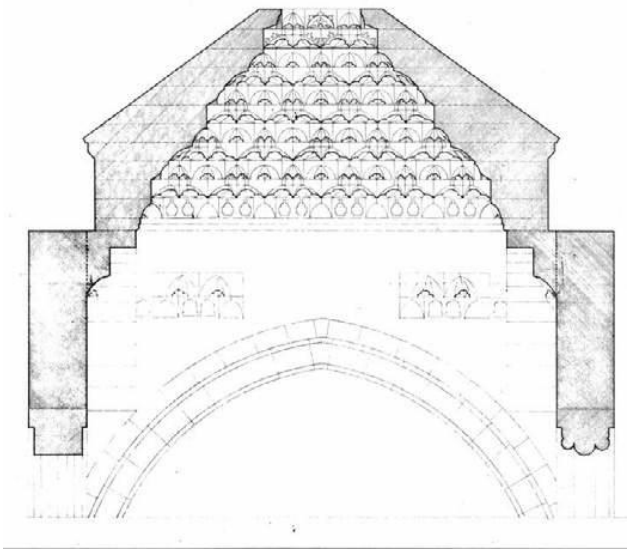
Şekil 28

Erzurum Ulu Camii Kuzey Batı Kapı (M. Yıldırım)

Şekil 29

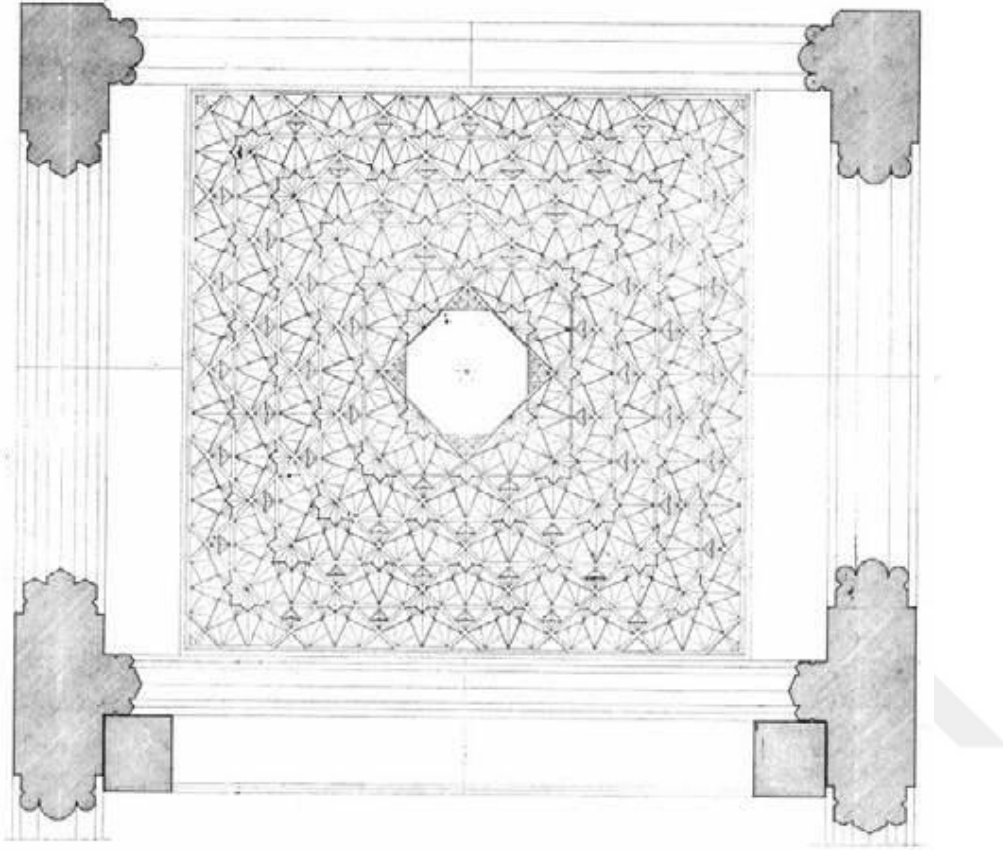
Erzurum Ulu Camii Mukarnaslı Kapısı

Not. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden [Çizim], Erzurum Ulu Camii Planı, 2016,
(<https://atauni.edu.tr/yuklemeler/e8dd44e5622e72588e41e4516a9aa9bd.pdf>)

Şekil 30

Erzurum Ulu Camii Mukarnaslı Kubbesi

Not. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden [Çizim], Erzurum Ulu Camii Planı, 2016, (<https://atauni.edu.tr/yuklemeler/e8dd44e5622e72588e41e4516a9aa9bd.pdf>)

Doğu cephesi bölümünde, iki giriş kapısı ve cephenin üst bölümlerinde geniş aralıklarla altı pencere konumlandırılmıştır. Doğu cephesinin kuzeyinde bulunan birinci kapı, eyvan tarzında tasarlanmış ve kapı açıklığı bölümü basık yuvarlak kemerlidir. İki taraftan çıkılabilen kapının kenarlarında küçük ölçülerde mihrabiye inşa edilmiştir. Kapının üzerinde bulunan tamir kitabesine H.1277 / M.1860 tarihleri yazmaktadır (Konyalı, 1960, s.264; Karamağaralı, 1981, s.150). Doğu cephe güney kapısı, eyvan şeklinde düzenlenmiştir. Güney ve doğu cephesinin birleştiği köşeye mimarın mukavemeti için silindirik gövdeli dayanak kulesi yapılmıştır.

Yapının güney cephenin ortasına konumlandırılmış mihrap önünde iki yuvarlak pencere, sağ ve sol taraflarında toplam altı pencere açılmıştır. Güney cephesinde iç mihrap boşluğunun dış cepheye taşıması yoktur ve içeride mihrap önü bölümü ahşap kırlangıç tarzı

kubbe ile kapatılmıştır. Mimarının güneydoğu ve kuzey cephesine kıyasla sade bir görünüme sahiptir. Arazinin yapısından dolayı batı cephedeki dikey dikdörtgen formundaki pencereler aşağıda kalmıştır. Kuzey ve batı cephesini birleştiren köşe pahlanmıştır. Batı cephesinde kimi ait olduğu bilinmeyen bir mezar bulunmaktadır (Özkan, 2016, s.109).

Şekil 31

Erzurum Ulu Camii Kuzeybatı Pahlanmış Köşesi (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii'nin kapıları Selçuklu taç kapılarındaki tezyinata kıyasla sade görünümüyle Osmanlının son dönem mimari özelliklerine yaklaşmıştır (Özkan, 2016, s.109).

Erzurum Ulu Camii'nin iç bölümlerinde 47 paye bulunmaktadır. Bu payelerden 19 tanesi camiinin duvarlarıyla bitişiktir. Orta sahnın, yan sahnılardan farklı bir görünüme sahiptir. Bu durumun sebebi ise orta sahnın yüksekliği, genişliği, profil ayak ve kemerlerin düzenlenişinden kaynaklanır. Taşıyacakları ağırlıklara göre şekillendirilen taşıyıcı ayaklar, farklı şekil ve ölçülerde yapılmıştır. İç bölümde bulunan ayaklar birbirlerine kademeli kemerlerle bağlanmıştır (Özkan, 2016, s.109).

Mihrap önünde bulunan kubbe kırlangıç örüntüsüyle inşa edilmiştir. Kırngıç örtüsünün yüksekliği yaklaşık olarak 15 metre, alt genişliğin çapı yaklaşık 12 metreden yukarı doğru daralarak yükselmektedir. Kırngıç örtülü kubbe dört ayak üzerine inşa edilmiştir. İki ayak duvara bağlı diğer iki ayak sol ve sağda konumlanmak üzere toplam dört ayak üzerini yerleştirilmiştir. Bu büyük ayakların ahşap kubbeyi taşımak için yapılmadığı barizdir. Yapının mihrap önü kubbesinin taş ve tuğla malzemelerinden örülü olduğunu ancak zamanla tahrip olan kubbenin yerine bölgede yaygın olarak kullanılan ahşap kırngıç ile örtüldüğü

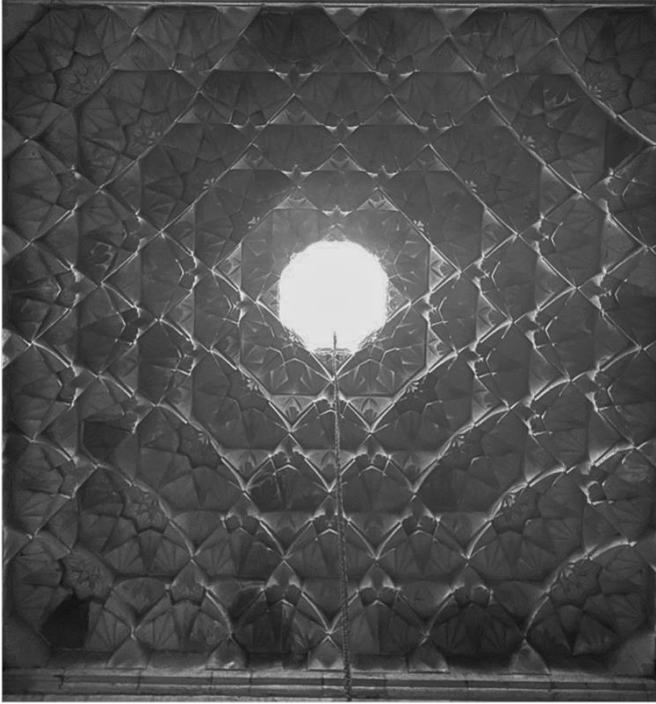
düşünülmektedir (Özkan, 2016, s.110). Kubbenin kirişleri üzerinde güney tarafta bulunan pencerelerin alt kenarını teşkil eden kiriş üzerinde (sene H.1202 /M.1787-88) diğeri kuzey tarafında (Bünyad-ı sene H.1275/ M.1858-59) şeklinde iki tarih boya ile yazılmıştır (Karamağaralı, 1981, s.150; Arık, 1969, ss.44-45; Konyalı, 1960, s.264).

Kible duvarının sağında yer alan pencerenin solunda H.1039 / M. 1629-30 tarihini üzerinde bulunduran bir tamir kitabesi vardır. Orta sahnın doğusu ve batısındaki üç sahnın düzenlenmesinde benzer özellikler görülmektedir (Özkan, 2016, s.111).

Camiinin merkezi olarak da ifade edeceğimiz orta sahnın ortasındaki dikdörtgen alan doğu yönü ve batı yönlerine birer kemer atılmak suretiyle kareye yakın bir forma dönüştürülmüş ve yaklaşık alan ölçüsü 50m² ve 14m yüksekliğinde mukarnaslı bir üstü açık tonozla örtülmüştür. Camiinin diğer tonozları 8.16m genişliğindedir (Özkan, 2016, s.111).

Şekil 32

Erzurum Ulu Camii Mukarnaslı Tonoz (M. Yıldırım)

Camiinin ana giriş kapısından giriş yapıldığında solda kalan kuzey iç duvar alanına sonradan yapılan bir duvar ile gizlenen ve merdivenlerle çıkıldığında küçük bir odaya rastlanmaktadır. Kütüphane veya itikaf odası olarak nitelendirilen hücrenin altında sivri kemerli ve profilli bir niş yer almaktadır (Konyalı, 1960, s.266).

Camiinin orijinalinden günümüze gelen tek mimari unsuru mihrabıdır. Sütünce ve başlıkları hasar almış derin mihrap nişi mukarnas desenleriyle kavsaralıdır (Özkan, 2016, s.112).

5.57m yüksekliğinde ve 4.23m genişliğinde olan mihrap içe doğru kademeli bir şekilde derinleşir. Sivri kemerli dört silmeden oluşan mihrap, üç sıra mukarnas kavsaralı olarak inşa edilmiştir. Sekizgenlerin kesişimiyle oluşan dördü dilim motifleriyle bezenmiş niş çevresi iki bordür ile çevrilidir. Mihrabın etrafındaki üç bordürden birincisi gofre şeklinde sekizgen geçmelerin oluşturduğu sonsuzluk prensibiyle oluşan geometrik bir bordürdür (Özkan, 2016, s.113). Bu prensiple oluşan geometrik bordür Selçuklu döneminin karakteristik unsurlarını yansıtmaktadır. Üst kısımlarında daha sağlam duran bordür ulaşılabilir olan yan kısımlarında kısmen tahrif oluşmuştur. Yuvarlak sütuncelerle mihrap nişi sınırlandırılmıştır (Karamağalar,1981, s.150). Ana mihrabın en dışta silmeli ve kademeli sivri kemerler bulunmaktadır. Güney duvarının orta kısmında yer alan ana mihrabın doğudan ikinci sahn ve batıdan ikinci sahn sonunda duvarda farklı düzenlenmiş sade mihraplar bulunmaktadır (Özkan, 2016, s.113).

Şekil 33

Erzurum Ulu Camii Orta ve Yan Mihraplar (M. Yıldırım)

Camii tek şerefeli bir minareye sahiptir. Yerden yüksekliği 25.5m yüksekliğinde taş kaide üzerine tuğladan silindirik gövde ile inşa edilmiştir. Bu minare camiinin kuzey batısında yer almaktadır. Minare girişi camiinin iç kısmındadır. Minare, alt bölümü işlenmemiş taş ve üst bölümü kesme taştan yapılmış kaide üzerine yerleştirilmiştir. Minarenin kapısına çıkmak için kaide ile camiinin kuzey duvarı arasında bir merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenle çıkılan minarenin pabucu dam hizasında başlamaktadır. Silindirik gövde basit sepet örgü tekniği ile tuğlayla şekillendirilmiş sadece şerefe hizasına kadar sağlam kalabilmiştir. Şerefe altında

mukarnas dolgusu bulunmaktadır. Bu mukarnas ve üzerindeki şerefe taştandır. Petek kısmı ise tuğladandır. Son restorasyonu 2015 yılında yapılmıştır (Özkan, 2016, s.114).

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti

Erzurum Yakutiye ilçesinde Erzurum Ulu Camii ve Erzurum Çifte Minareli Medrese'nin güneyinde, yanında üç anonim kümbetle birlikte bulunmaktadır.

Şekil 34

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti (M. Yıldırım)

Emir Saltuk Kümbetinin üzerinde yapımıyla ilgili bir kitabe bulunmadığından kim ve hangi tarihte yapıldığı hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır (Sümer, 1990, s44).

Sümer'e göre:

“XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerine göre, türbenin yakınında Saltuk'un yaptırdığı bir de zaviye bulunmakta” idi (Sümer, 1990, s.44). Ancak günümüze bu yapıdan hiç kalıntı ulaşmamıştır.

Emir Saltuk 1168 yılında ölmüş ve yerine onun oğlu Muhammed geçmiştir. Bu kümbette en geç 1189-1190 yılında İzzeddin Saltuk için yaptırılmış olacağı kabul edilmektedir. (Beygu, 1936, s.86; Konyalı, 1960, s.421; Önkal, 1996, s.19). 1591 yılında düzenlenen tahrir defterindeki kayıtlara göre de Sultan Melik Saltuk Gazi Türbesi olarak geçmektedir (Beygu, 1936, s.87).

Emir Saltuk Kümbeti herhangi bir yapıya bağlı olmayacak şekilde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Kümbet gövde tiplerinden sekizgen gövdeli kümbet tipinde inşa edilmiştir. Kümbet kubbesi hafif şişkin olarak örtünmüştür. Cenazelik bölümü dikdörtgen planlı olup, sekizgen

gövde bu cenazelik bölümün üzerine yükselmektedir. Gövde pencere üzerlerinde üçgen alınlıklarla devam edip silindirik olarak bitmektedir (Özkan, 2016, s.116).

Şekil 35

Emir Saltuk Kümbeti Genel Görünümü (M. Yıldırım)

Giriş kümbetin kuzeyine konumlandırılmıştır. Girişin kemer kavsarası altı köşeli yıldızların birleşmesiyle oluşan dairesel süslemelere sahiptir. Basık kemerin alnını dolanan profiller kapının yanlarını çevrelemektedir. Sekizgen köşesi olan duvarların dört ana yöne bakan cephelerde pencerelere yer verilmiştir. Diğer ara yönlerde ise ikiz mazgallı yalancı pencereler konumlandırılmıştır (Özkan, 2016, s.117).

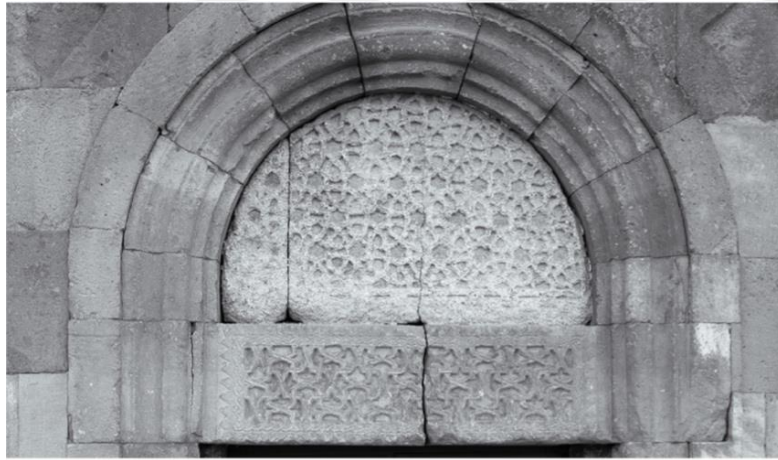
Şekil 36

Emir Saltuk Kümbeti Giriş Kapısı (M. Yıldırım)

Şekil 37

Emir Saltuk Kümbeti Kemer Kavsara Süslemesi (M. Yıldırım)

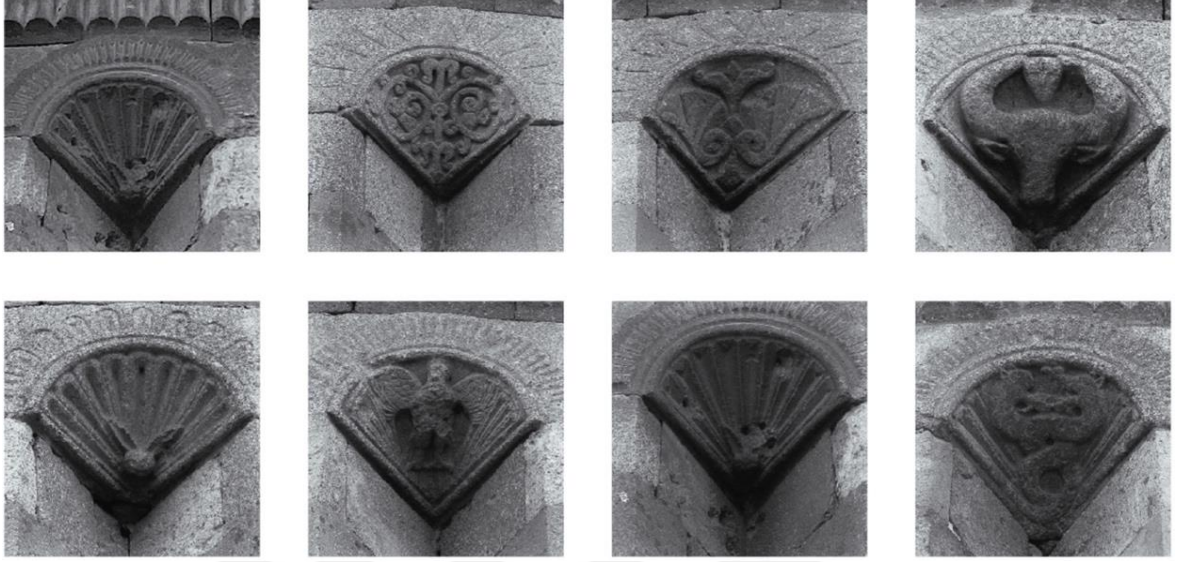

Üçgen alınlıklarla son bulan cephede hem gövdeyi tamamlamak amacıyla hem de kasnak görevini üstlenen sekizgen gövdenin köşelerine denk gelen noktalarda üçgen kesitli sekiz adet niş vardır. Bu nişlerin her birinin tepeliğine konumlandırılmış farklı farklı figürler ve bitkisel motiflere yer verilmiştir. Kalınca bir kaytan şeklinde silme külahın altında silindirik gövde etrafını tamamen çevrelemektedir (Özkan, 2016, s.103). Külah konik bir yapıdan ziyade kubbe içi ölçülerine daha yakın bir yapıda taştan inşa edilmiştir. Sekiz nişin içlerinde istiridye bezemeli ve stilize edilmiş “hayat ağacı” motifi dışında karşılıklı girifon ve ejder figürleri,

kanatları açık kartal, istiridye niş altında boğa ve tavşan figürleri vardır. (Öney, 1969, s181; Ögel, 1947, s.5)

Şekil 38

Emir Saltuk Kümbeti Figürler (M. Yıldırım)

Emir Saltuk Kümbetinde bezemeler tamamı yapının dış yüzeyinde görülmektedir. Üçgen kesitli nişlerde bulunan figürlerin Uzak Doğu'da Çin ve Türk çevresinde 12 hayvan takvimi olarak nitelendirilen ve figürlerin bu hayvanları yansıttığı nitelendirilse de bunların beş tanesinin yapıda bulunması bu takvimle ilişkiyi azaltmaktadır. Yine de Orta Asya Türk mitolojisini yansıttığı söylenebilir (Özkan, 2016, s.121).

Kümbette silindirik gövdenin bittiği ve külah örtünün başladığı kısımda yapıyı çevreleyen üç renk taştan inşa edilmiş üçgen yuvarlak ve dikdörtgen formlardan oluşturulmuş geometrik sarmallar oluşturacak şekilde tekrarlanan motifler kaytan şeklindeki silmenin altında ve üzerinde yer almaktadır (Özkan, 2016, s.121).

Şekil 39

Emir Saltuk Kümbeti Figürler (M. Yıldırım)

İKİNCİ BÖLÜM

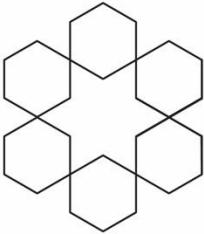
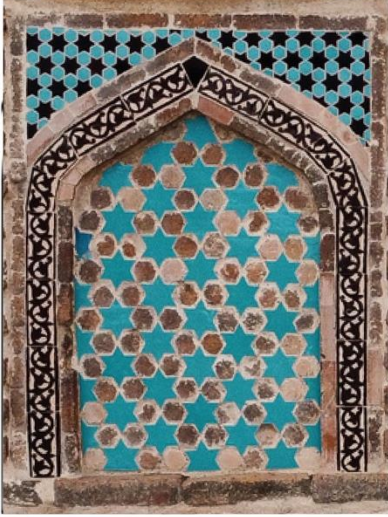
Erzurum İlinde Osmanlı Öncesi Türk İslam Eserlerindeki Geometrik Desenlerin Dijital Çizimleri

Erzurum Çifte Minareli Medrese Desenlerinin Dijital Çizimleri

İkinci bölümde Erzurum da Osmanlı öncesi Türk İslam eserlerinde yer alan geometrik bazı desenlerin fotoğrafları üzerinden gözlemlenip dijital çizimleri yapıp kataloglayacaktır. Bu çizimler üçüncü bölümde yeniden yer verilecek ve ikinci bölümde oluşturulmuş dijital çizimlerinden yararlanılarak yeni grafik tasarım öğeleri oluşturulacaktır.

Şekil 40

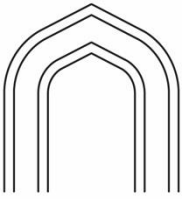
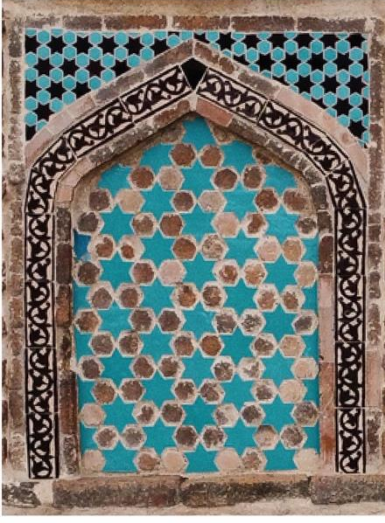
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Panodaki altıgen formlarının merkezde altı köşeli yıldız oluşturacak şekilde köşe noktalarından birleştirilmesiyle oluşturulmuş geometrik desenin vektörel olarak çizimi yapılmıştır.

Şekil 41

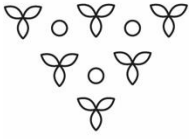
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Pano genel çerçevesi içerisinde sol ve sağdan yükselen iç ve dış hat bir çerçeve oluşturan sivri kemer biçimin boşlukları arasındaki uyum dikkate alınarak vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 42

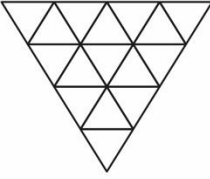
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medresenin minaresinin süsleme kuşağından fotoğrafın sağında yer alan büyütülmüş detay gözlemlenerek üçgen formları andıran ve bu formlara teğet oluşturacak şekilde yan yana ve alt alta yerleştirilmiş şekilde benzer formların yuvarlaklar ile kompozisyon oluşturulması ile elde edilen ve bütün olarak da yine üçgen formu andıran biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 43

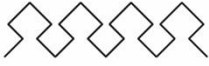
*Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm ve Desen
Detay Çizimi (M. Yıldırım)*

Erzurum Çifte Minareli Medresenin minaresinin süsleme kuşağından fotoğrafın sağında yer alan büyütülmüş detay gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 44

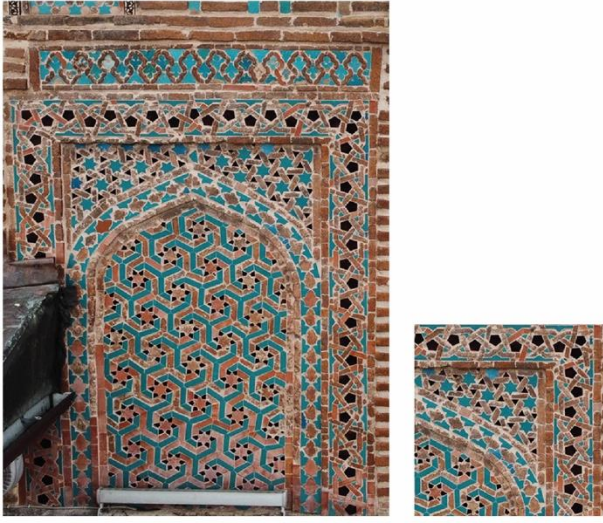
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese minaresinin doğu yönündeki pabuçluk ayrıntı fotoğrafının sağında yer alan büyütülmüş detay gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 45

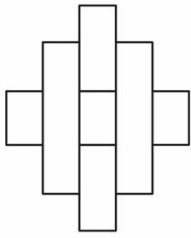
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese minaresinin doğu yönündeki pabuçluk ayrıntı fotoğrafının sağında yer alan büyütülmüş detay gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 46

Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese minaresinin batı yönündeki pabuçluk ayrıntı fotoğrafının sağında yer alan büyütülmüş detay gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 47

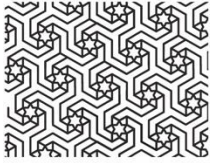
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese minaresinin doğu yönündeki pabuçluk ayrıntı fotoğrafının sağında yer alan büyütülmüş detay gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 48

*Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen
Detay Çizimi (M. Yıldırım)*

Erzurum Çifte Minareli Medrese minaresinin batı yönüne bakan pano ayrıntı fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 49

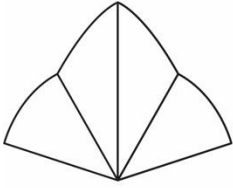
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese mekân kapıları üzerindeki pencere detay fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 50

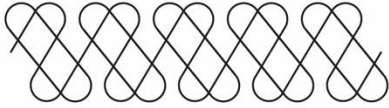
Erzurum Çifte Minareli Medrese Güney Batı Köşesi Silme Duvar Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese güney batı köşesi silme duvar üzerindeki badem hücre detay fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 51

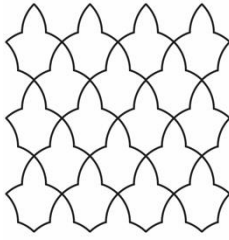
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese mekân kapıları üzerindeki pencere detay fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 52

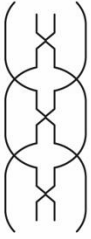
Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese sütununun detay fotoğrafı gözlemlenerek biçim detayının vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 53

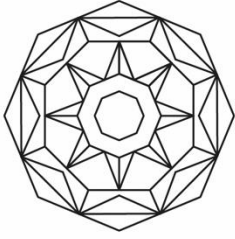
Erzurum Çifte Minareli Medrese Kemer ve Duvar Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese kemer ve duvar süsleme detay fotoğrafı gözlemlenerek biçim detayının vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 54

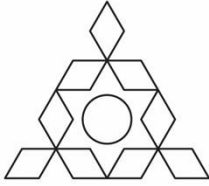
Erzurum Çifte Minareli Medrese Revak Kubbe Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese revak kubbe detay fotoğrafı gözlemlenerek yıldız, üçgen ve iç içe birçok farklı köşeli çokgenlerden oluşan biçim detayının vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 55

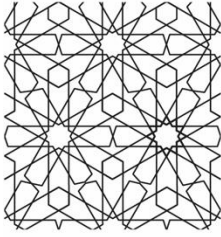
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medresenin minaresinin süsleme kuşağından fotoğrafın sağında yer alan büyütülmüş detay gözlemlenerek yuvarlak merkezinde dağılan baklava dilimlerinin farklı açılarda birleştirilmesiyle merkezde 6 köşeli yıldız oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 56

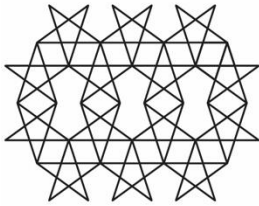
Erzurum Çifte Minareli Medrese Girişin Solundaki Niş Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese girişin solundaki niş detayı fotoğrafı gözlemlenerek on iki adet altıgenin merkezde on iki köşeli yıldız oluşturacak şekilde döndürülmesiyle ve her iki altıgenden birinin uzatılarak bir diğer benzer formla birleştirilmesiyle oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 57

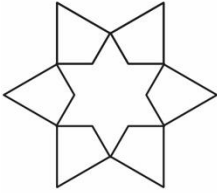
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Detay ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese mekân kapıları üzerindeki detay fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek beş köşeli yıldızların birbirlerine yandan teğet olarak sıralanması ve horizontal çevrilmiş biçimlerinin alttan bir sıra kaydırılarak üst sıraya teğet olarak sıralanmasıyla oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 58

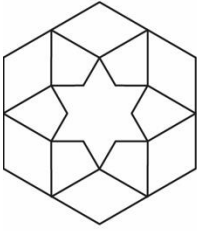
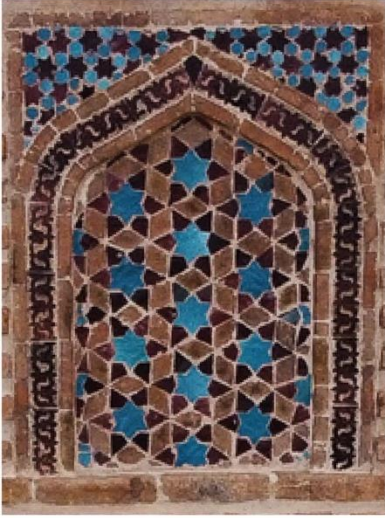
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yöne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese minaresinin batı yönüne bakan pano ayrıntı fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek dışta altı köşeli yıldız ve bu yıldız içerisine köşe bağlantılarına teğet başka bir altı köşeli yıldız konumlandırılarak biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 59

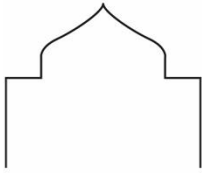
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Güney Yönüne Bakan Pano Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese minaresinin güney yönüne bakan pano ayrıntı fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek dıştan altıgen formu içerisine kenarlara teğet geçecek altı köşeli yıldız ve bu yıldız içerisine köşe bağlantılarına teğet başka bir altı köşeli yıldız konumlandırarak biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 60

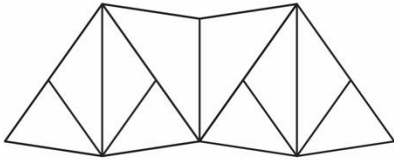
Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese badem hücre detayı içerisindeki sivri kemeri andıran geometrik biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 61

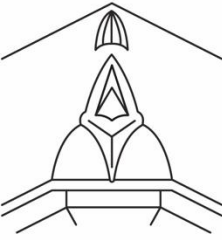
Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese badem hücre detayı fotoğraf üzerinden gözlemlenerek orta merkezde ortadan içe çekilerek iç bükey iki üçgen oluşturulurken bu üçgenlerin sağ ve soluna teğet olacak şekilde ortadan dışa çekilerek dış bükey görünüm kazandırılmış üçgenler sağ ve sol kenarlardan tekrar iki parçaya bölünerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 62

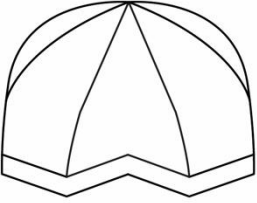
Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese badem hücre detayı fotoğraf üzerinden gözlemlenerek köşe detayı sağ ve sol simetri tekniği kullanılarak vertical olarak birleştirilip biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 63

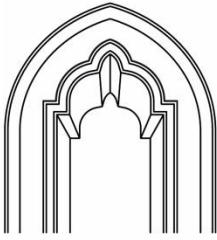
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese mekân kapıları üzerindeki pencere detay fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek köşe detayı sağ ve sol simetri tekniği kullanılarak vertical olarak birleştirilip biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 64

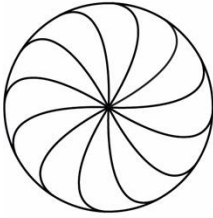
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese mekân kapıları üzerindeki pencere detay fotoğrafının desen detayı gözlemlenerek köşe detayı sağ ve sol simetri tekniği kullanılarak vertical olarak birleştirilip biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 65

Erzurum Çifte Minareli Medrese Çarkıfelek Kabartma Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese çarkıfelek kabartma fotoğrafı gözlemlenerek merkez noktadan dağılan spiral çizgilerin çembere teğet geçecek şekilde oluşturulan on iki dilimli biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 66

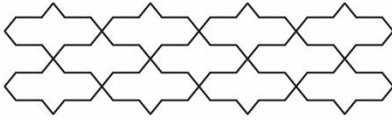
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Pencere Bordür Detayı ve Desen
Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese mekân kapıları üzerindeki pencere bordür detay fotoğrafı gözlemlenerek sağa yatık çizgiler arasında iki yarım altıgen formunun sağdan ve soldan üç yatay çizgiyle birleştirilmesiyle ve bunların tekrarlanmasıyla oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 67

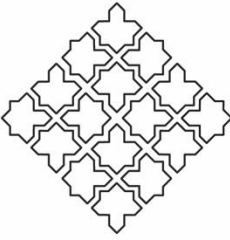
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Pencere Bordür Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese mekân kapıları üzerindeki pencere bordür detay fotoğrafı gözlemlenerek iki yarım altıgenin karşılıklı çizgileri uzatılarak üste ve alta dönük iki tabansız üçgen parçasıyla birleştirilmiş formun sağa ve aşağı tekrarından oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 68

Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Çifte Minareli Medrese sütun detay fotoğrafı gözlemlenerek doksan derece çevrilmiş kara form içerisine yüz yüze ve sırt sırta bakan üçgen ve altıgen formlarıyla oluşturulmuş ve tekrarlarıyla çoğaltılması sağlanmış biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Erzurum Yakutiye Medresesi Desenlerinin Dijital Çizimleri

Şekil 69

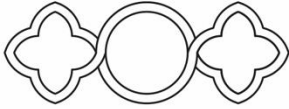
Erzurum Yakutiye Medresesi Kümbet Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi kümbet süsleme detay fotoğrafının sağda büyütülmüş detayı gözlemlenerek altta iki yatay uzun çizgi ve üste iki yatay uzun çizgi içerisine eşit aralıklarla T formuna benzer çizgilerin biri düz diğeri vertical çevrilerek sıralanmasıyla oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 70

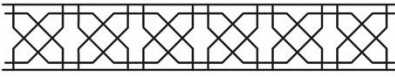
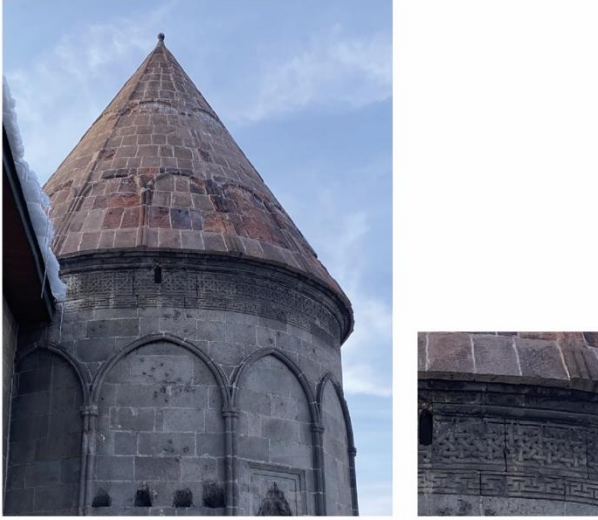
Erzurum Yakutiye Medresesi Hayat Ağacı Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi hayat ağacı detay fotoğrafı zemindeki detay gözlemlenerek çift çizgi şeklinde sol ve sağda dört köşesi çember yaylarının üst üste getirilmesiyle oluşturulan sivri üçgen benzeri formlar arasında yine çift çizgi çember ile birleştirilerek oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 71

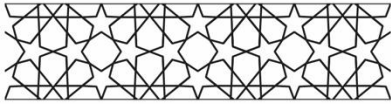
Erzurum Yakutiye Medresesi Kümbet Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi kümbet süsleme detay fotoğrafının sağda büyütülmüş detayı gözlemlenerek altta yatay uzun çizgi ve üste yatay uzun çizgi içerisine eşit aralıklarla yarım altıgenlerin açık çizgilerinin birleştirilip sağa ve sola doksan derece çevrilerek merkezlerinin birleştirilmesiyle ve bu formların yan yana sıralanmasıyla oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 72

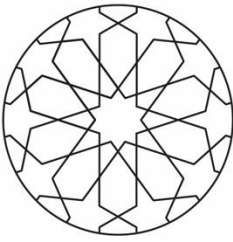
Erzurum Yakutiye Medresesi Taçkapı Yan Yüzey Süsleme Bordürleri ve Desen Detay Çizimi
(M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi taçkapı yan yüzey süsleme bordür detay fotoğrafı gözlemlenerek iki yarım altıgen formunun merkez noktadan belli uzaklıklarda birleştirilip dört tane çoğaltılması, merkezlerinin birleştirilmesi ve eşit açılı aralıklarıyla döndürülmesiyle oluşan şeklin yatayda yarısının çoğaltılması ve yukarı yönde horizontal olarak birleştirilmesiyle oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 73

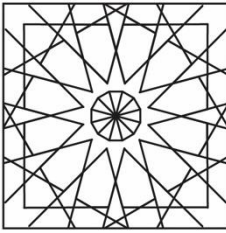
Erzurum Yakutiye Medresesi Gülbezek Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi gülbezek süsleme detay fotoğrafı gözlemlenerek yarım iki altıgenin belli uzaklıkta açık çizgilerinin birleştirilerek oluşturulacak formun merkezde on köşeli yıldız oluşturacak şekilde beş adet çoğaltılması ve merkez noktalardan döndürülmesiyle oluşturulacak biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 74

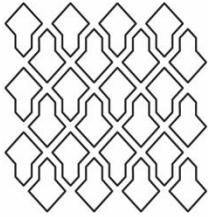
Erzurum Yakutiye Medresesi Taçkapı Süsleme Bordürleri ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi taçkapı süsleme bordür detay fotoğrafı gözlemlenerek iki iç içe kare form içerisinde merkezde on iki eşit parçaya bölünmüş çember, etrafında on iki köşeli yıldızdan dağılan ve yıldız kollarının dış kare form ile birleşmeleri sonucu oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 75

Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi çini süsleme ayrıntı fotoğrafı gözlemlenerek doksan derece dönderilen dikey kare formun yarısı büyüklüğündeki bir başka formla belli kesitlerinin karşılıklı birleştirilmesi, belli uzaklıklarda düz ve horizontal olarak yan yana ve alt alta sıralanmasıyla oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 76

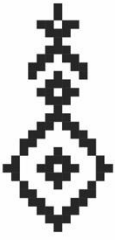
Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Yakutiye Medresesi çini süsleme ayrıntı fotoğrafı gözlemlenerek eşit iki kare formun yan yana gelmesiyle oluşan dikdörtgenlerin yatay ve dikey olarak kullanılmasıyla oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 77

Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

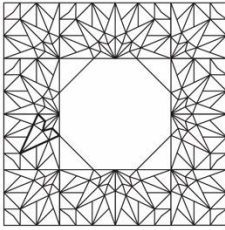

Erzurum Yakutiye Medresesi çini süsleme ayrıntı fotoğrafı gözlemlenerek eşit iki kare formun yan yana gelmesiyle oluşan dikdörtgenlerin yatay ve dikey olarak kullanılmasıyla oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Erzurum Ulu Camii (Atabey Camii) Desenlerinin Dijital Çizimleri

Şekil 78

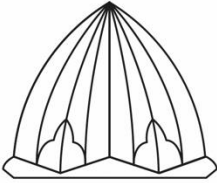
Erzurum Ulu Camii Kırlangıç Kubbe Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii kırlangıç kubbe detay fotoğrafı gözlemlenerek sekiz köşeli yıldızın köşelerinden orta merkeze indirilen çizgiler ile oluşturulan yeni formun arka arkaya iki tane büyütülmüş birinin iç kenarının diğerinin dış kenarına teğet getirilmiştir. Köşeleri merkezden geçecek şekilde birleştirilmiş sekiz köşeli bir başka yıldız ikinci formun dış köşelerine iç köşeleri teğet gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Aynı form çoğaltılarak ve kırk beş derecelik açıyla dönderilerek son formun arkasına yerleştirilmiştir. Tüm formun dörtte biri bir kare forma sığacak şekilde yerleştirilmiş bu kare formlar simetri kullanılarak birleştirilmiş ve biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 79

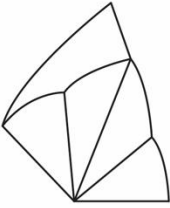
Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii güney batı köşe silmesi üzerindeki badem hücre detay fotoğrafı gözlemlenerek köşe detayı sağ ve sol simetri tekniği kullanılarak vertical olarak birleştirilip biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 80

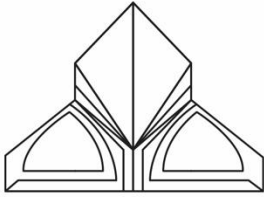
Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii güney batı köşe silmesi üzerindeki badem hücre detay fotoğrafı gözlemlenerek üçgen forma benzer iç bükey form tabanı dışa taşırılıp dört parça halinde başka bir üçgen formun sağ kenarının orta merkezine tepe noktası teğet gelecek şekilde yerleştirilerek biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 81

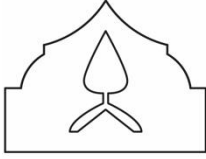
Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii güney batı köşe silmesi üzerindeki badem hücre detay fotoğrafı gözlemlenerek köşe detayı sağ ve sol simetri tekniği kullanılarak vertical olarak birleştirilip biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 82

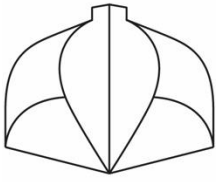
Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii güney batı köşe silmesi üzerindeki badem hücre detay fotoğrafı gözlemlenerek köşe detayı sağ ve sol simetri tekniği kullanılarak vertical olarak birleştirilip biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 83

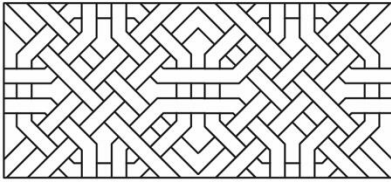
Erzurum Ulu Camii Kapı Mukarnas Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii güney batı köşe silmesi üzerindeki badem hücre detay fotoğrafı gözlemlenerek köşe detayı sağ ve sol simetri tekniği kullanılarak vertical olarak birleştirilip biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 84

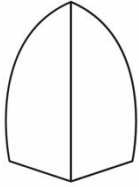
Erzurum Ulu Camii Mihrap Etrafındaki Süsleme Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Ulu Camii mihrap etrafındaki süsleme detayı fotoğrafı gözlemlenerek çift çizgi sekizgen formun sol yukarı, sağ yukarı, sol aşağı ve sağ aşağı kaydırılarak merkez çift çizgi sekizgen etrafında çoğaltılmıştır. Sola kırk beş derece yatık iki sıra çift çizgi ve sağa kırk beş derece yatık iki sıra çift çizgi altlı üstü bağlar olacak şekilde tüm formları birleştirmiştir. Çoğaltılan bu formlar yan yana aynı bağlarla birleştirilerek dikdörtgen bir kesit alınıp biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 85

Erzurum Ulu Camii Yan Mihrap Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

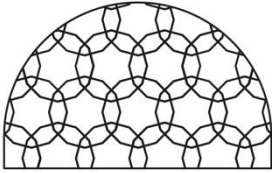

Erzurum Ulu Camii yan mihrap detay fotoğrafı gözlemlenip sol form çizilmiş ve simetri tekniği kullanılarak vertical çevrilerek birleştirilip biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti Desenlerinin Dijital Çizimleri

Şekil 86

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti Kapı Detayı ve Desen Detay Çizimi (M. Yıldırım)

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti kapı detay fotoğrafı gözlemlenerek onikigen formun etrafında altı adet aynı formun döndürülmesi ile ortada geniş açılı altı köşeli yıldız oluşturulup biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 87

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti K lah  rt  Altındaki Sarmal Süsleme Detayı ve Desen Detay  izimi (M. Yıldırım)

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti külah örtü altındaki sarmal süsleme detay fotoğrafı gözlemlenerek baklava dilimi formu merkezinden sağa ve sola dağılan i  içe geçmiş dört çemberin en büyükleri bir birine teğet gelecek şekilde yine başla diliminin alt ve üst köşelerine üç adet çember kesitinin i  bükey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 88

Erzurum Emir Saltuk K lah  rt  Altındaki Sarmal Süsleme Detayı ve Desen Detay  izimi
(M. Yıldırım)

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti külah örtü altındaki sarmal süsleme detay fotoğrafı gözlemlenerek iki yatay çizgi arasında sarmal çizgilerin eşit aralıklarla çoğaltılmasıyla oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

Şekil 89

Erzurum Emir Saltuk K lah  rt  Altındaki Sarmal Süsleme Detayı ve Desen Detay  izimi
(M. Yıldırım)

Erzurum Emir Saltuk Kümbeti külah örtü altındaki sarmal süsleme detay fotoğrafı gözlemlenerek altta yatay tek çizgi üste yatay çift çizgi arasına yan yana yerleştirilmiş bir birine teğet iki yarım çemberin kollarının alt yatay çizgiye uzatılıp teğet geçmesi ile oluşturulan biçimin vektörel çizimi yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

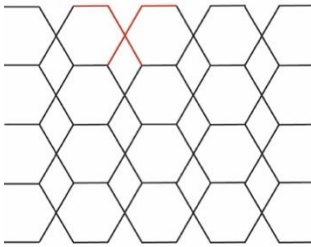
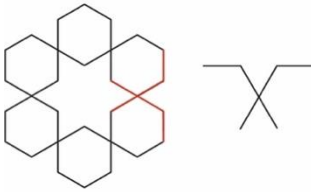
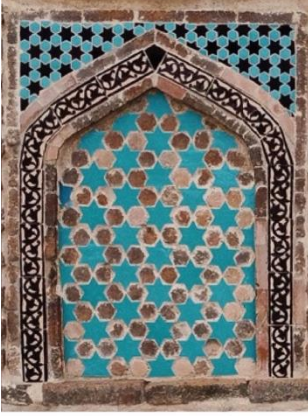
Erzurum'da Osmanlı Öncesi Türk İslam Eserlerinde Görülen Geometrik Desenlerin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi

Erzurum Çifte Minareli Medrese Desenlerinin Dijital Çizimlerinin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi

İkinci bölümde kataloglanan çizimlere bu bölümde yeniden yer verilecek ve oluşturulmuş dijital çizimlerinden referanslar alınarak yeni grafik tasarım öğeleri oluşturulacaktır.

Şekil 90

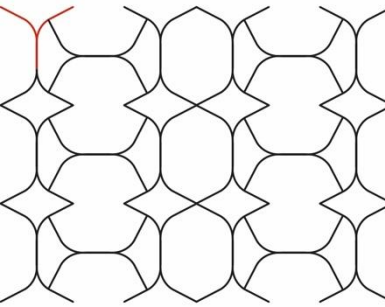
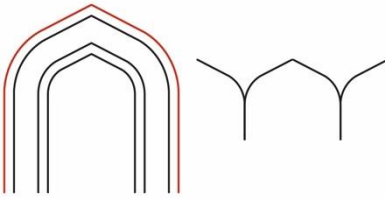
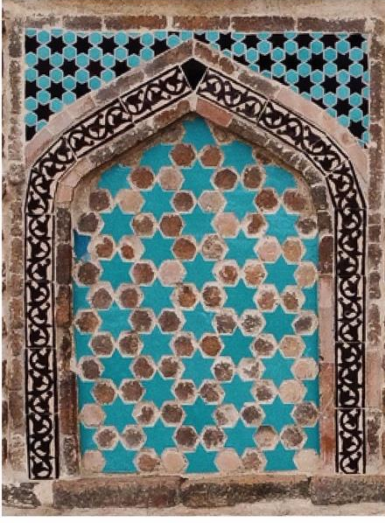
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 91

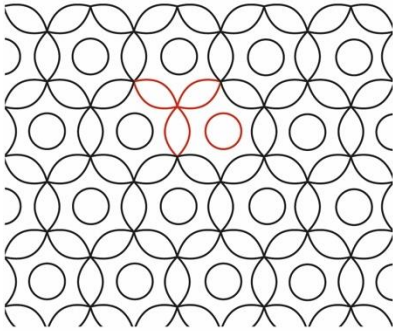
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 92

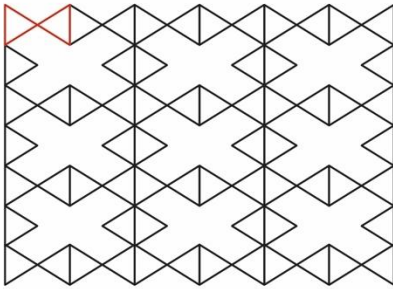
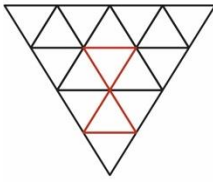
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 93

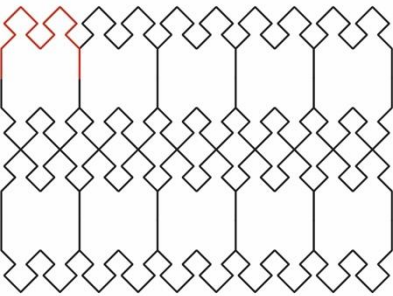
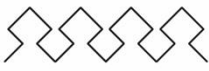
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 94

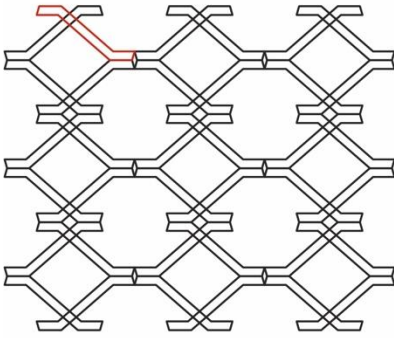
*Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı,
Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)*

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 95

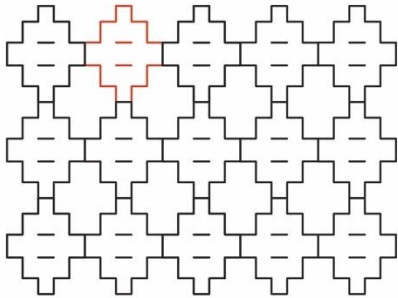
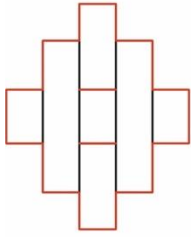
*Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı,
Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)*

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 96

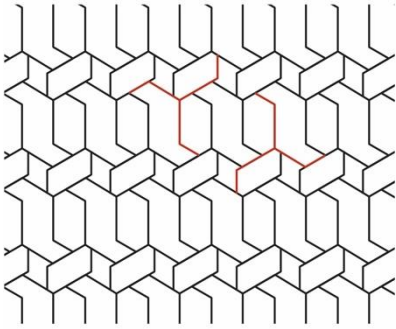
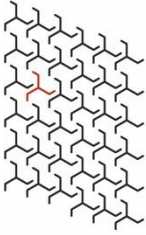
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 97

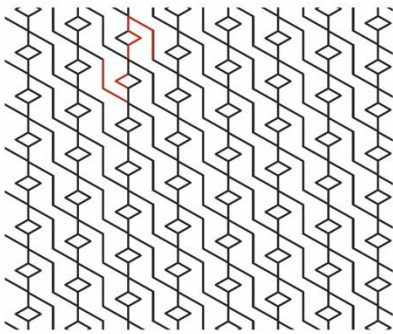
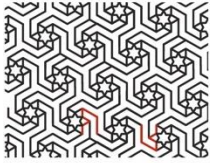
*Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Doğu Yönündeki Pabuçluk Ayrıntısı,
Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)*

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 98

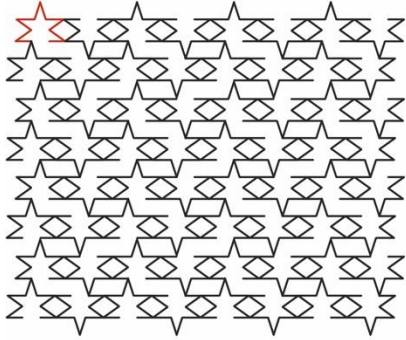
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 99

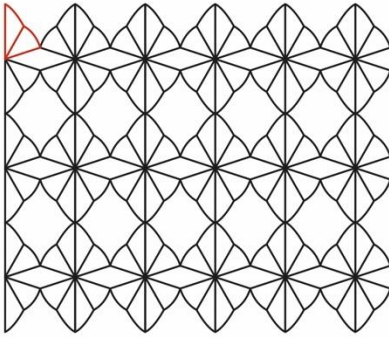
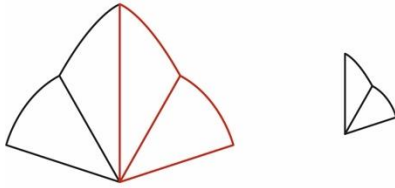
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 100

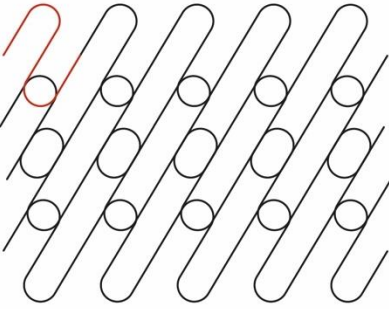
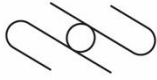
Erzurum Çifte Minareli Medrese Güney Batı Köşesi Silme Duvar Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 101

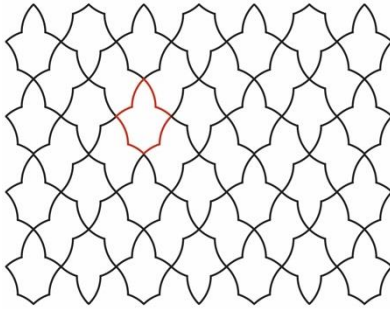
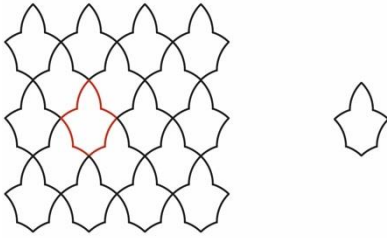
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 102

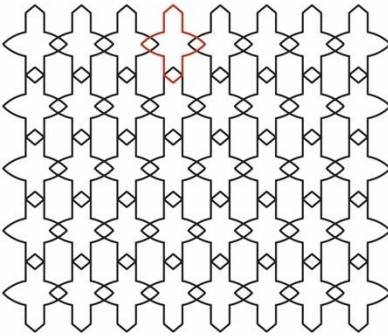
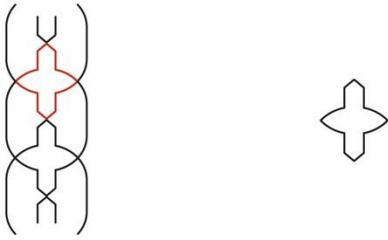
Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 103

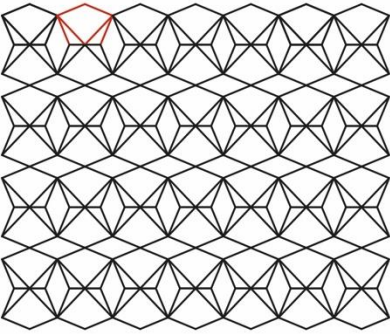
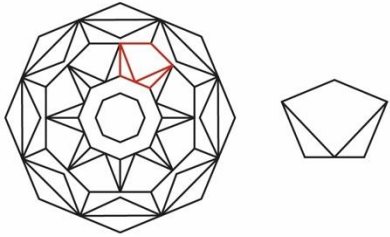
Erzurum Çifte Minareli Medrese Kemer ve Duvar Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 104

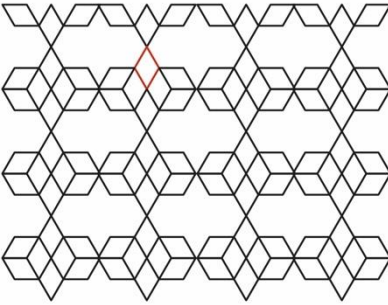
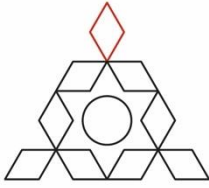
Erzurum Çifte Minareli Medrese Revak Kubbe Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 105

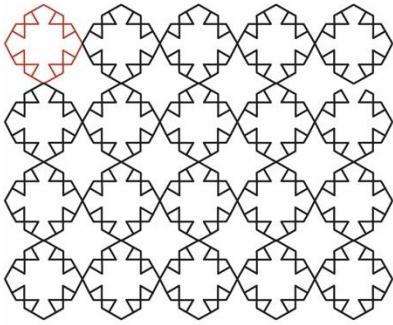
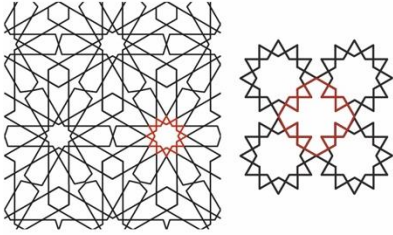
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Süsleme Kuşağından Görünüm Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 106

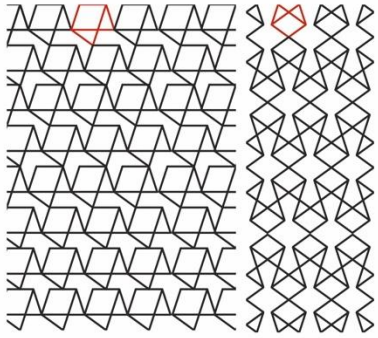
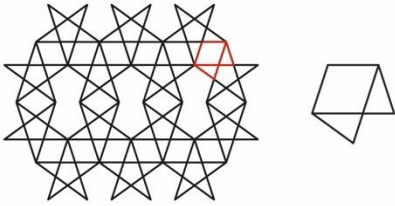
Erzurum Çifte Minareli Medrese Girişin Solundaki Niş Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 107

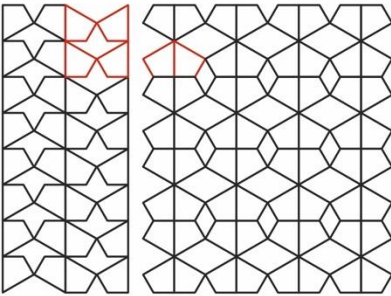
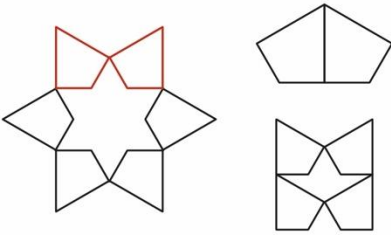
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Detay, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinden kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 108

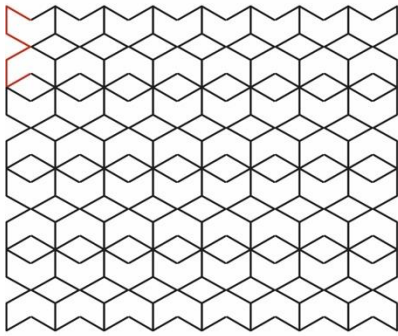
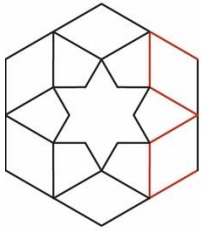
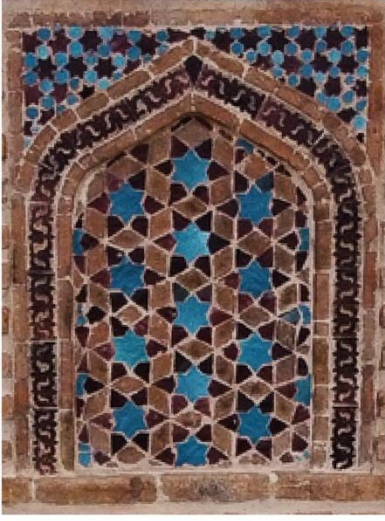
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Batı Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 109

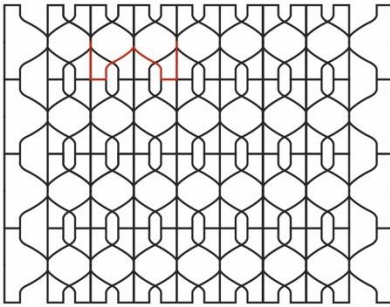
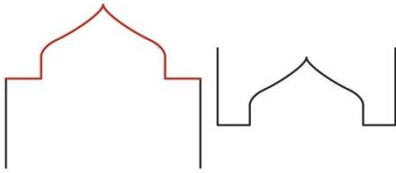
Erzurum Çifte Minareli Medresenin Minaresinin Güney Yöne Bakan Pano Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 110

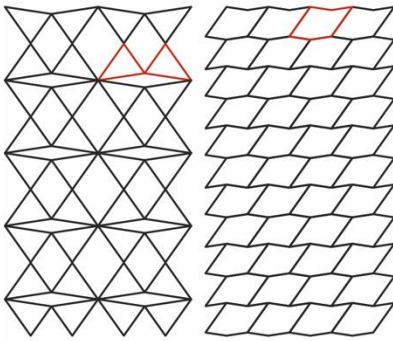
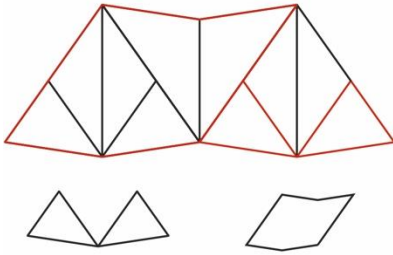
Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 111

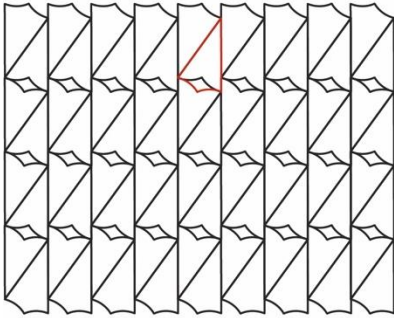
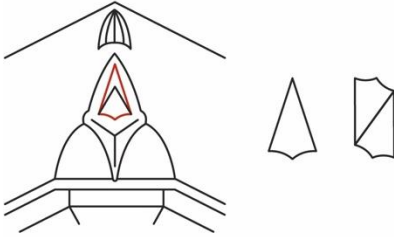
Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 112

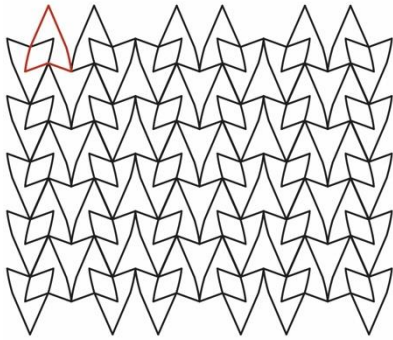
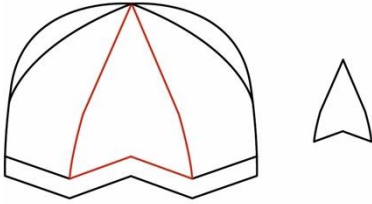
Erzurum Çifte Minareli Medrese Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 113

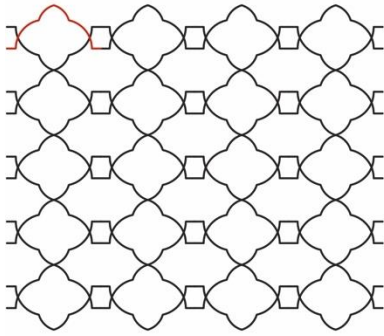
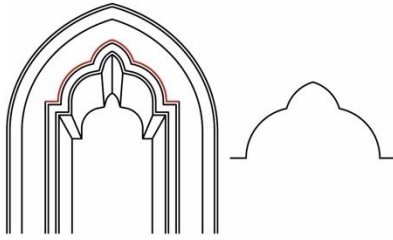
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinden kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 114

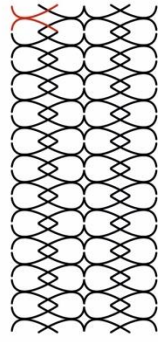
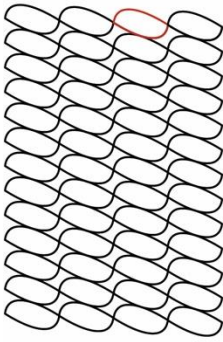
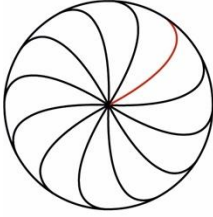
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapıları Üzerindeki Pencere Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 115

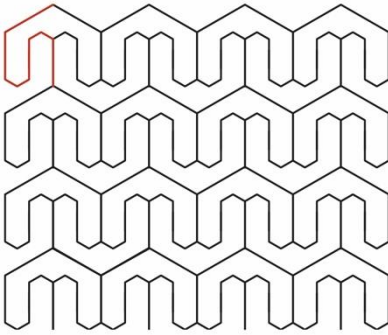
Erzurum Çifte Minareli Medrese Çarkıfelek Kabartma Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 116

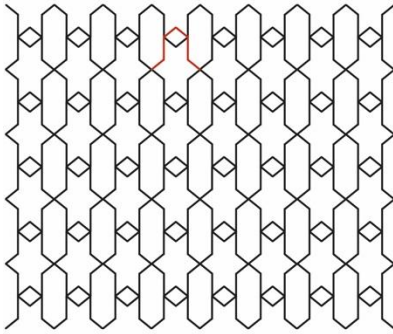
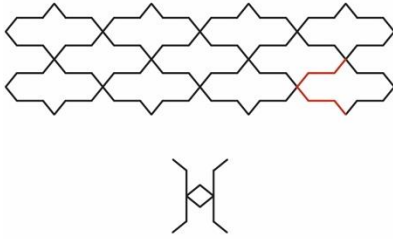
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Pencere Bordür Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 117

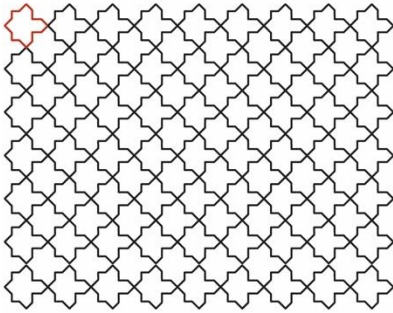
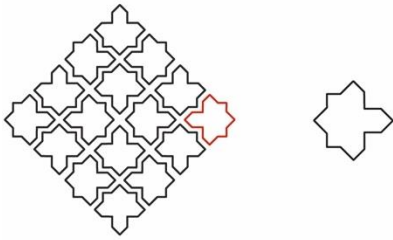
Erzurum Çifte Minareli Medrese Mekân Kapısı Üzerindeki Pencere Bordür Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 118

Erzurum Çifte Minareli Medrese Sütun Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

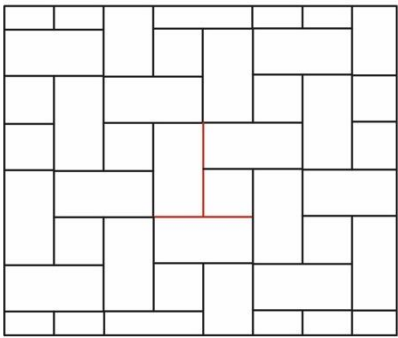

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Erzurum Yakutiye Medresesi Desenlerinin Dijital Çizimlerinin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi

Şekil 119

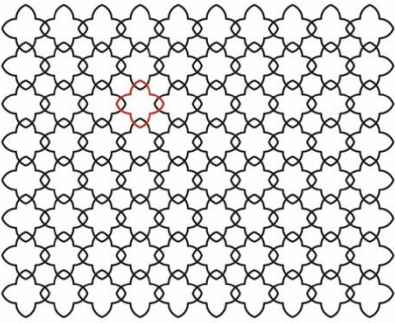
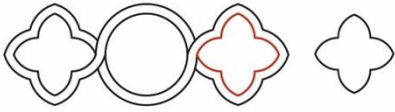
Erzurum Yakutiye Medresesi Kümbet Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 120

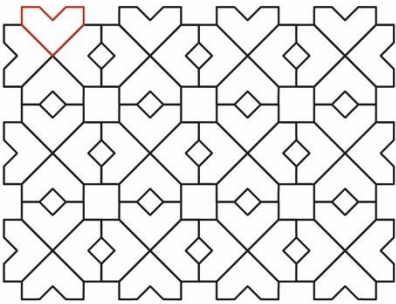
Erzurum Yakutiye Medresesi Hayat Ağacı Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 121

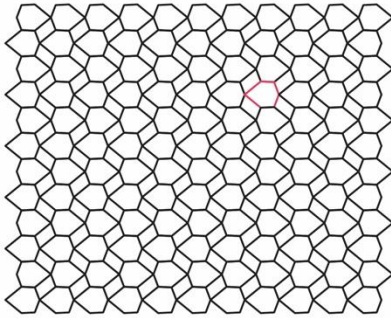
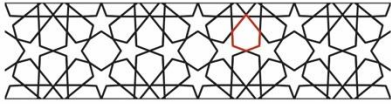
Erzurum Yakutiye Medresesi Kümbet Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 122

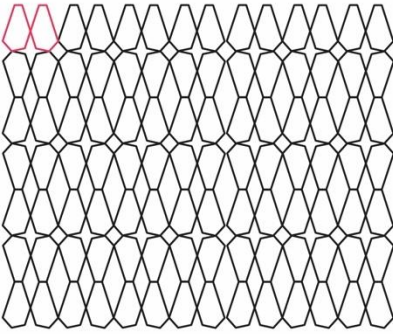
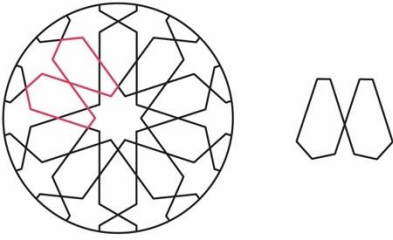
Erzurum Yakutiye Medresesi Taçkapı Yan Yüzey Süsleme Bordürleri, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 123

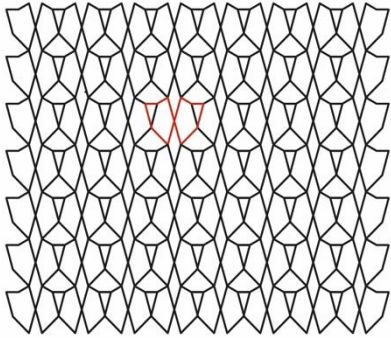
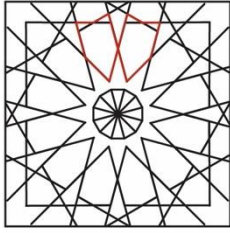
Erzurum Yakutiye Medresesi Gülbezek Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 124

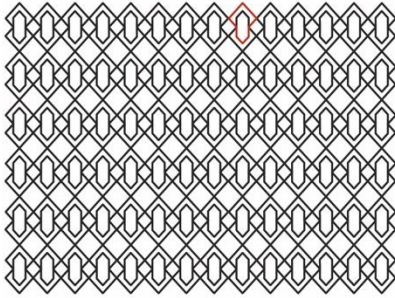
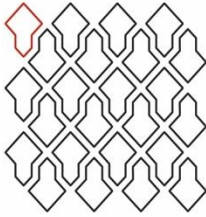
Erzurum Yakutiye Medresesi Taçkapı Süsleme Bordürleri, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 125

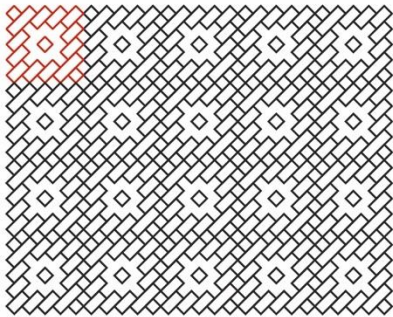
Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 126

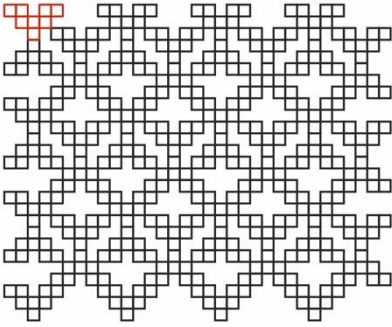
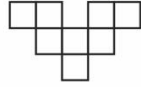
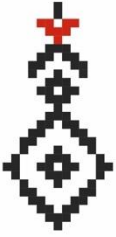
Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 127

Erzurum Yakutiye Medrese Minaresinin Çini Süsleme Ayrıntısı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

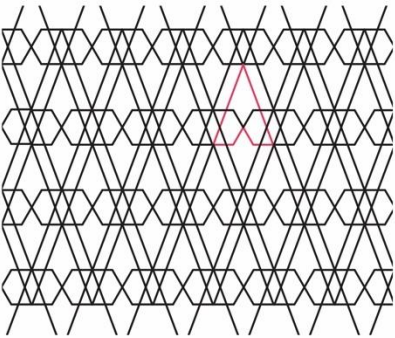
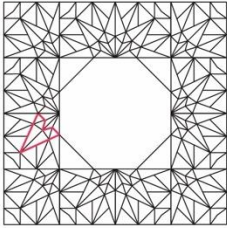

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Erzurum Ulu Camii (Atabey Camii) Desenlerinin Dijital Çizimlerinin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi

Şekil 128

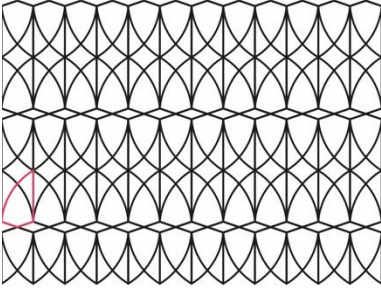
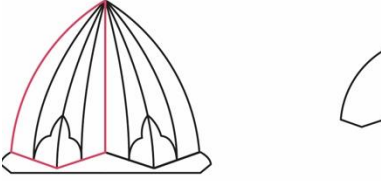
Erzurum Ulu Camii Kırilangiç Kubbe Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 129

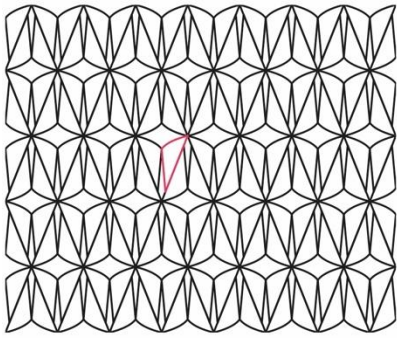
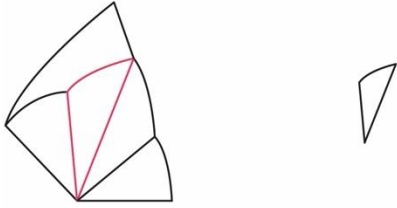
Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 130

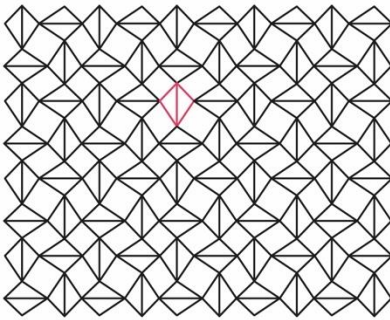
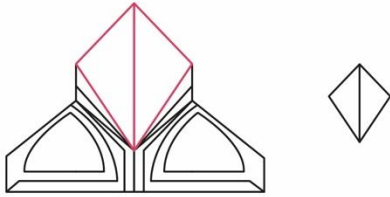
Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 131

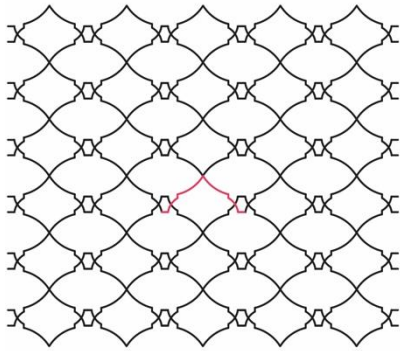
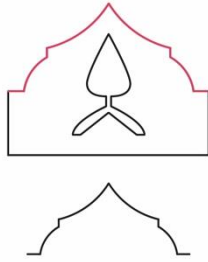
Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 132

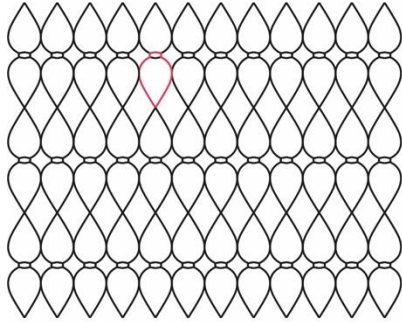
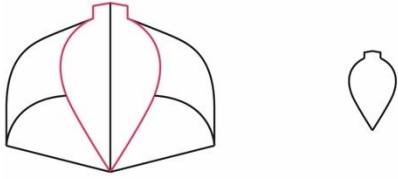
Erzurum Ulu Camii Güney Batı Köşe Silmesi Üzerindeki Badem Hücre Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 133

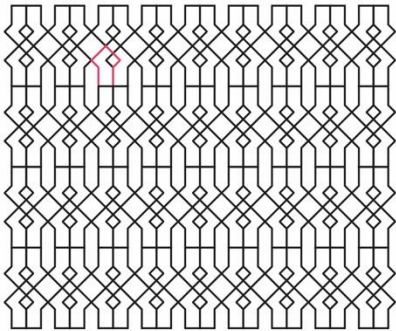
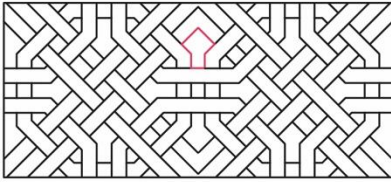
Erzurum Ulu Camii Kapı Mukarnas Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 134

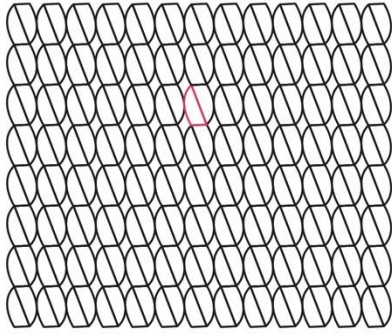
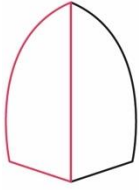
Erzurum Ulu Camii Mihrap Etrafındaki Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 135

Erzurum Ulu Camii Yan Mihrap Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

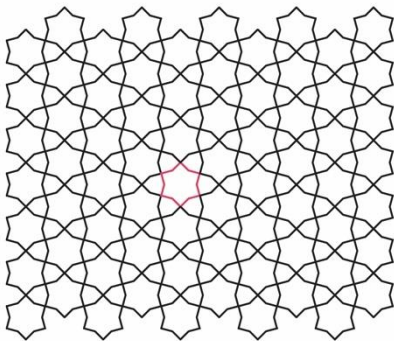
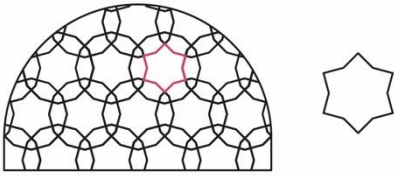

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Erzurum Emir Saltuk Kumbeti Desenlerinin Dijital Çizimlerinin Grafik Tasarım Öğelerine Dönüştürülmesi

Şekil 136

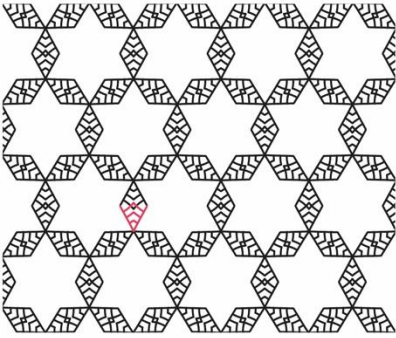
Erzurum Emir Saltuk Kumbeti Kapı Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 137

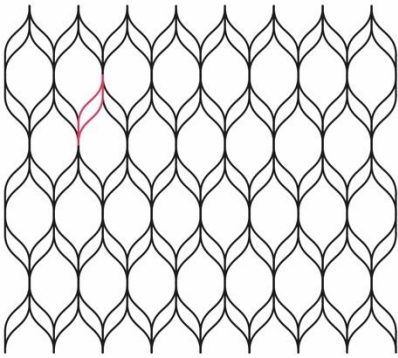
Erzurum Emir Saltuk K lah  rt  Altındaki Sarmal Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinden kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 138

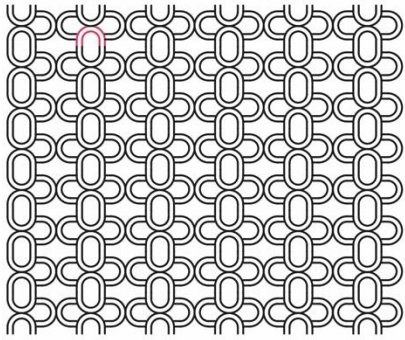
Erzurum Emir Saltuk Külâh Örtü Altındaki Sarmal Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

Şekil 139

Erzurum Emir Saltuk Külâh Örtü Altındaki Sarmal Süsleme Detayı, Referans Alınan Biçem ve Biçemden Oluşturulan Yeni Grafik (M. Yıldırım)

Referansı alınan biçem içerisinde kırmızı ile işaret edilen parçanın farklı açılarda döndürülerek, sıralanarak ve/veya tekrarlanarak oluşturulan yeni grafik eleman tasarlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Grafik Tasarımda Görsel Kimlik ve Marka Kimliği Kavramları Üzerinden Şehir Marka Kimliği Oluşturma Süreçleri ve Erzurum Şehir Marka Kimliği Uygulaması

Görsel Kimlik

İnsanların görsel algısına hitap eden ve kurumların kimliğine ait ilk izlenimleri üzerinde taşıyan bununla birlikte kurumun diğer kurumlardan kimlik olarak farklılaşmasını sağlayan kurum adı, logo, sembol, renk, yazı karakteri, ambalaj, başlık, slogan, mimari görsel özellikler, kurum çalışanlarının giysileri vb. tüm görsel unsurların tamamı görsel kimlik olarak tanımlanır (Moser, 2007, s.112; Okay, 2003, s.137).

Ak, görsel kimliği bir kurumun giydiği elbise olarak tanımlamaktadır. (Ak, 1998, s.102). Kurumun dış görünüşü olarak nitelendirilen bu görsel kimlik tanımının, yapılan işin konusuyla ilişkili ve uygun olarak tasarlandığı müddetçe o kurumun karakterini doğru yansıtmakta ve hedef kitle üzerinde doğru ve olumlu etki bırakabileceğine değinmiştir (Ak, 1998, s.102).

Görsel kimlik, sadece kurumsal kimliği yansıtmak dışında kurumun markalarının tüketici ile iletişimini de en kısa yoldan sağlayan ve markaya ait logo, sembol gibi görsel iletişim enstrümanlarının nasıl kullanılacağına dair kararlar bütünü olarak değerlendirilmekte ve tanıtım çabaları, satış görüşmeleri gibi iletişimlerin görsel açıdan markanın hedeflediği tüketicilere; doğru, hızlı, etkili şekilde algılanmasını sağlamak için de önemli olduğuna değinilmiştir (Evirgen, 2000, s.29)

Perry ve Wisnom görsel kimliği dört ortak temel amaçta açıklamışlardır. Bunlar Sıralanırsa; Kurumun konumlandırılması ve kurum isimlendirilmesinde isme kişilik katma eylemleriyle kurumu yaşama dahil etmek, kurumun bu yaşam içerisinde kabullenilmesini sağlamak ve anılmasını sürekli ve yaygın hale getirmek, rekabet yaşantısı içerisinde diğer kurum yaşantılarından farklılaşmasını sağlamak, kurumun alt yaşam alanlarını oluşturan farklı yaşamların üst yaşam alanıyla aynı görüş ve duygu içerisinde olmalarını sağlamaktır (Perry ve Wisnom, 2003, s.79).

Bir görsel kimliğin içeriği bahsi geçen dört temel amaç üzerine kurulur. Konumlandırma sürecinde kurumun ürün veya ürünlerinin diğer kurumlar içerisindeki yeri ve bu yer içerisindeki farklılaştırma süreçlerini kapsamaktadır. Kurumun varoluşuna ve yaşamına bir kişilik kazandırılması sürecinde, kuruma verilen isim; o kurumun alt yaşam alanlarının bütününe yansıtan ve en üst yaşam alanı olan ses veya yazınsal ifade şeklidir. Kişiliğini kazanan kurum

varoluşunun ve yaşam içerisinde kalabilmenin gereği olarak; tutunma, anılma, rekabet etme, farklılaşma, gelişme, büyüme vb. gibi farklı mücadele unsurlarıyla tavırlar sergilemesi genel yaşam içerisinde kabullenilme çabası anlamına gelmektedir.

Görsel kimlik oluşturma süreçleri konumlandırma ve isimlendirmeyle başlayarak bu konumlandırma ve isimlendirme üzerinden kurumun görsel imajları oluşturulur. Bu imajların en başında ise amblem, logo ve semboller yer alır.

“Amblem” sadece bir sembol, “Logo” ise; sembolün firma isminin yazılmış hali ile bütünleştirilmiş şeklidir (Ak, 1998, s.105). “Sembol” ise bir kavramın simge yoluyla uzlaşım olarak betimlenip görselleştirilmesidir. Aaker’e göre ürün türü ile ilgili tüketiciye anımsayabileceği bir ipucu oluşturan yardımcı görsellerdir (Aaker, 1991, s.273).

Yine yazınsal ve ses olarak karşılaşılan görsel kimlik elemanlarından biri de sloganlardır. Güner’e göre slogan; bir seri reklamı, sabit bir fikir çerçevesinde bir araya getirmek için kullanılan ve kolayca hatırlanabilecek deyim ve cümle olarak ifade edilmektedir (Güner, 1998, s.67). Pazarlama da slogan terimi bir markayı betimleyici ve ikna edici bilgiyi karşıya ileten kısa kelime öbekleri olarak tanımlanmaktadır (Keller, 1998, s.151).

Görsel kimlik, kurumların başta misyon-vizyon gibi kavramlarını tanımlamakla başlar. Kurum kimliğinin temel unsurları olarak kabul edilen amblem, logo, sembol, renk, tipografi, gibi kimlik unsurlarının tanımlamalarıyla devam eder. Bu tanımlamalar ışığında ortak bir kimlik dili oluşturacak şekilde kurumun kırtasiye araçları, tanıtım materyalleri, iş formları, kartları, binaları, üniformaları, araçları, promosyonları, yönlendirmeleri ve vb. tüm unsurlarını çekici, farklı ve güçlü bir kimlik bütünü oluşturacak şekilde kurgulanmasıyla tamamlanır.

Hızla dönüşen, değişen ve gelişen bir yaşam içerisinde kurumlar hem sürdürülebilirlik ve rekabet açısından hem de gündemi takip edebilme sebeplerinden dolayı görsel kimlik temel yapısı ekseninden çok uzaklaşmadan zamanın şartları, teknolojik gelişme ve ihtiyaçlara göre düzenlemeler, değişiklikler ve eklemeler yapabilmektedirler. Eğer görsel kimliği; kurumların “kullanım kılavuzu” olarak nitelersek bu kılavuz üzerinden kurumların görsel varlığını, görsel yaşamını sürdürmeleri önemlidir. Kurumun ve kuruma ait ürünlerin tüketicilerin algısında “marka kimliği” oluşturabilmeleri de buna bağlı olarak gelişecektir.

Marka Kimliği

Marka kavramı tüketicisine hizmet ve ürünler hakkında ilk izlenimini kaynağına ve nerede üretildiğine dair verirken, sonraki süreçlerde bu hizmet ve ürünlerin temel kullanımı, durumları, niteliği, sağlamlığı ve kalitesi hakkında bilgiyi tüketici algısına katmayı amaçlar.

Marka; isim, sembol, dizayn ve işletmenin sunduğu ürünleri diğer işletmelerin ürünlerinden ayıran unsurlardan biridir. Vuran ve Afşar marka kavramını şöyle tanımlamaktadır: Ürün alıcılarının satın alma ve satın alma sürecini etkileyen ve benzerlik gösteren ürünleri farklılaştıran önemli bir kavramdır (Vuran ve Afşar, 2016, s.28). Chiaravelle marka tanımını, ürün ve tüketici düzleminden firma ve müşteri düzlemine taşıyarak, markaların; firmaların potansiyel müşterilere, kim olduklarına ve onlarla çalışmanın ne gibi faydalar getireceklerine dair sundukları garanti olarak ifade etmiştir (Chiaravelle, 2014, s.114).

Bir insana ait olan kişilik özellikleri gibi her markanın da kendine ait kişilik özellikleri olduğu ifade edilir ve bu noktada “marka kişiliği” diye bir kavramdan söz edilir. Marka kişiliği kavramı, Kapferer’e göre bir markanın dışarıya dönük olan yüzü ve markalarla ilişkilendirilen insani karakter özellikleri olarak tanımlanmıştır (Wallenklint,1998, s.11).

Marka kişiliği, marka imajının duygusal yönüne işaret etmektedir. Tüketicilerin marka ile ilgili tüm tecrübeleri marka kişiliği oluşumunu etkilemektedir (Rajagopal, 2005, s.14). Marka kişiliği, uzun vade de marka değeri artırma ve mevcut değeri geliştirme amacıyla kullanılan bir pazarlama aracı olarak da görülmektedir (Supphellen & Gronhaug, 2003, s.204).

Aaker marka kişiliğinin beş ana boyutunu belirleyerek marka kişiliğinin teorik çerçevesini oluşturmuştur (Aaker, 1997, s.347). Buna göre marka kişiliği; samimiyet, coşku, ustalık, seçkinlik, sertlik gibi beş ana insan duygusuyla ilişkilendirilmiştir. Samimiyet; mütevazı, dürüst, sağlam, güler yüzlü açılımı ile coşku; cesur, heyecanlı, kışkırtıcı, sıra dışı açılımı ile ustalık; güvenilir, zeki başarılı açılımı ile seçkinlik; üst sınıf, cazip açılımı ile sertlik; dışsal ve sert açılımı ile ifade edilmiştir (Nilsson & Bonde, 1999, s.14)

Tüketicilerin satın alma, yararlanma veya tüketme gibi algılarını yönlendiren marka kişiliği kavramı ortak özellikleriyle marka imajıyla da ilişkilidir. Marka imajı, Randall tarafından “tüketicinin o marka hakkındaki deneyimlerinden, duyduklarından, reklâmlardan, paketlemeden, hizmetlerden edindiği enformasyon toplamının, seçici algı, önceki inanışlar, toplumsal normlar ve unutmama tarafından değişikliğe uğratılmış halidir” olarak tanımlanmaktadır (Randall, 2005, s.18). Marka kişiliğinin insana ait özellikler ile bağdaşması tüketicilerin ürünlere yaklaşımını kendi kişisel özellikleri üzerinden şekillendirmesine neden olur. Kişinin ürüne olan duygusal bakış açısı kişisel imaj tanımını ortaya koyarken, ürünün tüketici tarafından tercih edilme nedeni de ürüne ait marka imajını tanımlar.

Marka kimliği, hizmet ve ürünler hakkında tüketicisine ilk izlenimi veren kavram olarak ifade edilmiştir. Marka imajı, tüketicilerin ürünler üzerindeki tercih biçimlerini yönlendirir. Dolayısı ile markanın tüketici üzerinde oluşturduğu imaj marka kimliği sayesinde belirlenir.

Marka kimliği oluşturan ve bu kimlik doğrultusunda tüketicisiyle buluşan markalar rakiplerine karşı oluşturdukları doğru, etkili ve güçlü marka imajlarıyla değerlerini artırırlar. Endüstrileşme yerelde ve küresel piyasalarda işletmelerin birbirlerine karşı rekabetini her geçen gün artırmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak küreselleşme günümüzde istikrarını artırırken, rekabet eden işletmeler marka değerlerini bu gelişmeler ışığında artırma arayışına girmişlerdir. Tüketicilerin algılarını ve seçimlerini yönlendirecek her türlü faaliyet işletmelerin markalaşma süreçlerini oluşturur. Markalaşma süreçleri kısa vade de ve uzun vade de tüketiciyi markaya bağlama, alıştırma ve rakip markalara olan tutumlarını değiştirme gibi bir çok etkinliği içerir. Bir işletme kuruluşundan itibaren; konumlandırma, isimlendirme, görsel kimlik kazandırma, marka kişiliği ve marka imajı oluşturma vb. birçok süreçlerden geçerek markalaşır.

Markalaşma, işletmelerin pazarlama stratejilerinin en temel bileşenlerden biri olarak görölmektedir (Gatignon vd., 1990, s.391). İyi bir markalaşma süreci ile işletmelerin diğer işletmeler arasından sıyrılabileceği düşünölmektedir. (Silk & Urban, 1978, s.173)

Rekabet geçmişte ticari ve hizmet faaliyetleri içerisinde tanımlanırken günümüzde farklı birçok alanda yeni tanımlamalara konu olduğundan ve ticari ve hizmet faaliyetleri ürün olarak farklılaştırma stratejileri içerisindeyken daha önce ürün olarak nitelendirilmeyen şehir ve ölke kavramları da günümüzde ürün perspektifi içerisine girdiğinden bu çalışmanın girişinden bahsedilmişti. Tanımlamalara göre markalaştırmanın bir pazarlama stratejisi olduğu kabul ediliyorsa; bu stratejiler içerisinde ürün erevesi içerisine dahil edilen ölkeler, şehirleri veya ilçeler günümüzde pazarlanabilir bir rekabet unsuru haline geldiği söylenebilir. Bir şehrin başka bir şehre kıyasla farklarının ortaya koyulması, farklılaştırılması ve cazibesinin artırılması ekonomik, kültürel, turizm, vb. gelişmelerde o şehrin rekabet üstünlüğünü sağlayacaktır.

Ürün olarak kurumların veya işletmelerin bir şehri ele alması ve o şehrin kendine özgü özelliklerini, kişiliklerini diğer şehirlerden farklılaştırmak için öne çıkartması günümüzde şehirlerin iktisadi kaderlerini belirlemektedir. Bir şehrin pazarlanması turizm gelirleriyle örtüşür. Turizm şehirler için çok önemli iktisadi bir rol oynamaktadır. Bu kapsam da destinasyon kavramı öne çıkmaktadır. Destinasyon, turistlerin arzuları ve isteklerini karşılamak için, turizm ürünlerinin birleştirilerek kurguladığı, çekiciliği yüksek ve ziyaretçiler tarafından özgün kabul edilen coğrafi alanlardır (Yavuz, 2007, s.39). Turizm destinasyonu özelliklerinden bazıları çekicilik, ulaşılabilirlik, olanaklar, uygun paketler, aktiviteler ve yardımcı hizmetlerdir (Bahar & Kozak, 2005 s.78).

Günümüzde bir şehir ürün olarak pazarlanmak isteniyorsa; o şehre ait özgün kabul edilen her şey, markalaşma sürecine giderken o şehrin görsel kimliğini oluşturmak adına referansları olacaktır. Bu referanslar üzerine kurulan veya yapılandırılan bir görsel kimlik şehir kimliğini yansıtacaktır. Bu süreçten sonra şehir kimliği üzerinden markalaştırma çalışmaları başlayacaktır. Ürün olarak ele alınan şehrin görsel kimlik unsurlarının her biri o şehrin kimliğini yansıtacağından dolayı turizm destinasyonu özelliklerinden çekicilik, ulaşılabilirlik, olanaklar, uygun paketler, aktiviteler vb. her alanda oluşturulan görsel kimlik unsurları tüketici algısında marka imajı oluşturacaktır. Görsel kimlik unsurlarından amblem, logo, slogan gibi her bir unsur tüketici algısında doğru bir imaj oluşturacak şekilde konumlandırılması ve bu unsurların her birinin şehrin kişiliğini doğru yansıtmaları tüketici algısında markalaşmaya atılan bir adım olacaktır.

Bir marka oluşturmak çok yönlü ve stratejik bir çalışma gerektiren kimi zaman yıllar alan uzun vadeli bir süreçtir. İyi bir marka üretebilmek için çok sayıda stratejinin bir arada yürütülmesi gerekmektedir. Bir şehri markalaştırmanın o şehre bir karakter, kişilik kazandırmakla başlar o şehrin kişilik özelliklerinin bir görsel kimlikte toplanmasıyla ve bu kişiliğin tüketicilerin algısına yerleştirilmesiyle, o algıda yıllar boyu tutundurulmasıyla devam eder. Bunun yanında birçok disiplin görsel kimlik üzerinden markalaştırma sürecine katkıda bulunur. Örneğin şehrin mimarisi veya çevre düzenlemesi gibi disiplinler görsel kimlik ışığında çalışmalarını sürdürürler. Bir şehrin görsel kimliği birçok disiplinin uzun vadede planını belirler. Bu da şehrin çok yönlü disiplinlerinin bir kılavuzdan hareket etmesini sağlar. Her alan da ortak bir görsel ve işitsel dilin oluşturulması tüketicinin algısını kolay yönlendirecek ve kalıcı bir algı oluşturulmuş olacaktır.

Şehir Marka Kimliği Oluşturma Süreçleri

Grafik tasarım, iletilmek istenenin algılayıcı kitlesine görselleştirilerek aktarılması ve ayrıca bu görselleştirme sürecinin de tasarlandığı bir görsel iletişim alanıdır. Herhangi bir iletinin görsel tasarımlara dönüştürülmesi sürecinde iletinin anlamının görsellere taşınması görselleştirilmesi veya görsel üzerinden iletilmesi üzerinde durulması gereken en önemli süreçlerden biridir. Görsel anlam üretme süreci de denilen bu sürecin tasarımcısı tarafından yürütülmesi içinde tasarımcının görsel dilin yapısal, kültürel, sosyal vb. birçok özelliklerine hâkim olması gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası düzeyde göstergelerin ortak bir ileti dilinin olduğu gibi her ulusun kendi içerisinde sosyal ve kültürel anlamda göstergelerinin iletisi farklılaşabiliyor.

Bu iletilerin ortak ve farklı göstergelerle algılayıcısına iletilmesi süreçleri görsel iletinin algılayıcı çevresinin sınırlarının belirlenmesi sürecinden başlayacaktır. İletinin hangi kültüre ya da hangi sosyal çevreye veya ayırım yapılmaksızın her çevrenin algısına görselleştirmesi tasarımcının ilk sorguladığı görselleştirme süreçlerindedir. Tasarım sürecinde anlamın aktarım araçlarından bazıları fotoğraf, işaret, yazı, renk ve sembollerdir. İletilerin görsel olarak anlamlandırılması sürecinde renk tek başı bir ileti kaynağı olabilir.

Algılayıcısı tarafından tüketilmesi istenen her türlü anlamın üretilip bir görsel iletişim diline dönüştürülmesi ve bu görsellerin tüketicinin algısına sunulması süreçlerine grafik tasarım görselleştirme süreci diyebiliriz.

Şehrin marka kimliği oluşturma süreçleri de şehrin kişiselleştirilmesi o şehre ya da artık şehirlere de ürün olarak baktığımız düşünülürse bu ürüne insani özellikler atfedip ürünü tüketicisiyle buluşturmak, ürünün tüketicisiyle iletişim kurmasını sağlamaktan geçmektedir.

Bu bilgiler çerçevesinde şehrin marka kimliğinin oluşturulması fikir süreci, iletileri anlamlandıracak referanslar süreci, referansların grafik tasarım görselleştirme süreci, sunum ve markalaşma süreçleri ile tamamlanır.

Fikir Süreci.

Grafik tasarım süreci içerisinde tasarımcıların amacı ürünü oluşturan görüntü, imge, renk, doku gibi ileti elemanlarını amaçlara yönelik tasarım ilkeleri doğrultusunda anlamlı bir görsel bütünü oluşturma kaygısını taşır. Tasarlanacak ürün bir fikri bir iletiyi aktarmak amacını taşır. Emre Becer, tasarım sürecinde izlenilmesi gereken yolu; “problemin tanımı, bilgi toplama, yaratıcılık ve buluş süreci, çözüm bulma, uygulama” olarak sınıflandırmıştır (Becer, 1997, s.39). Bunlardan problemin tanımı tasarım sürecinde fikir sürecini oluşturmaktadır. Problemlerin saptanması algılayıcıya verilecek iletinin neye dair olduğuna dair ilk yapılması gereken süreçlerden biridir. Bu süreç görselleştirme süreçlerinin her ne kadar ilk aşamasını oluştursa da referans arayışı, görselleştirme, sunum ve markalaştırma süreçlerinde de fikir sürecinden elde edilen veriler şehir marka kimliğinin bütünsel iletişinden uzaklaşmadan ilerlemesi için kullanılır. Şehir markası oluşturma süreçlerinin tamamına bir proje olarak bakılırsa fikir oluşturma süreci bu projenin özeti niteliğinde olacaktır.

Fikir süreci içerisinde yaratıcılık kavramı üzerinde durulması gerekmektedir. Aitchison’a göre yaratıcılık;

Bütün fikirler, etrafımızda bir yerlerde. Her yerdeler. Eğer zamanınızın tümünü ödül kitaplarına bakarak geçirirseniz sürekli başkalarının yaptığı işleri yaparsınız. Ama gözlerinizi dört açıp sürekli etrafınızda olup biten şeylerin

tabiatını, çekiciliğini ve komikliğini takip ederseniz taze, sürprizlerle dolu ve büyüleyici fikirler bulursunuz. Zaten her gün olan şeyleri icat edemezsiniz (Aitchison, 2006, s.118).

Fikir üreten insanlar yaşam alanları içerisinde tecrübe, hayal gücü, bilgi, duygu gibi bir çok veriyi kendi bakış açılarının süzgecinden geçirirler. Bu bakış açıları odaklandıkları konu üzerinde yoğunlaşır büyük bir karmaşa içerisinden çıkarak en sade hale getirilir. Yaratıcılık kavramı süreçleri gerçekleştirilerek konu hakkında gerekli fikir elde edilir. Tasarım süreci içerisinde fikir süreci araştırma, bilgileri toplama ve problemin belirlenmesi aşamalarının sonucunda, elde edilen veriler ile, en yeni çözüm önerilerini bulmayı hedefler.

Referanslar.

Marka kimliği oluşturma süreçlerinden biri de referanslardır. Referans kavramı ileti üzerinden tanımlanacak olursa; bir sözün, düşüncenin, fikrin veya aktarılacak bir bölümün alındığı kaynak olarak açıklanabilir. Bir iletinin kaynağına gidiliyorsa o iletinin bilişsel hafıza ve duygusal hafızalarda her zaman bir yer olacaktır. İnsan algısında yer alan bu verilerin bir çoğu koku, görsel ve işitsel verilerdir. Bu verilerin her biri görselleştirme süreçleri için referansları oluşturur. Erzurum şehrinin markasını oluşturma fikri üzerinde şehrin coğrafi, kültürel, tarihi, mimari, sanatsal vb. tüm verileri şehrin marka kimliğinin oluşturulması için referanslara işaret eder.

Her referans ve referans olacak veri bir nostalji unsurudur. Nostaljiler, algılayıcıları tarafından zihinlerde tutulan ve canlandırılmayı bekleyen tecrübe, hayal gücü, bilgi, duygu gibi bir çok hazır veridir. Markalar günümüzde nostalji temelinde ileti hazırlama ve algılayıcısına sunma gibi farklılaştırma tarzını benimsemişlerdir. Retro pazarlama denilen bu akım dünya genelinde çok yaygınlaşmıştır. Retro pazarlama Stephen Brown tarafından “dünün yarını, bugündür” olarak tanımlanmıştır (Brown, 2001, s.6). İkinci ve üçüncü bölümlerde Erzurum şehir markası oluşturmak için şehrin tarihi yapıları üzerindeki geometrik desenler referans alınmış ve yorumlanmıştır. Bu yapılar; yapılış amaçları, taşıdığı kültürel izler, döneminden günümüze taşıdığı bilgiler gibi bir çok verisi göz önünde bulundurularak bakıldığında uzun yıllar insanların hafızasında nostaljik veriler biriktirdiği söylenebilir. Şehrin ruhunda var olan bir kimliği insanların nostalji arzularına yönelerek modern hayata, günlük yaşamın her alanına yeniden yorumlayarak taşımak retro pazarlama anlayışıyla şehir marka kimliği oluşturmaktır. Brown vd. (2003) de retro pazarlamayı geçmişteki bir ürünü ya da hizmeti genelde performans, fonksiyon veya lezzet bakımından günümüz koşulları içerisinde revizeler ile relansmanın veya canlandırılmasının yapılması olarak da ifade etmiştir (Brown, vd., 2003, s.20).

Referansların bulunması ve karşılaştırılması sürecinden sonra bu referansların günümüz tasarım anlayışı, tasarım algısı göz önünde bulundurularak şehrin geçmiş imajına uygun geleceğini de bu imaj üzerinden yeniden şekillendirecek görselleştirme sürecine geçilir.

Grafik Tasarım Görselleştirme Süreci.

Bir markanın görsel kimliğini oluşturacak tüm unsurların görselleştirme süreçleri fikir süreci ve referanslar sürecinden sonra başlar. Günümüze kadar ürün kavramı ve hizmet kavramı içerisinde çoğunlukla somut olarak satın alınan elle tutulur, gözle görülür ürünlerin marka çalışmaları yapılırdı. Geçmişte ürün ve hizmetin bir çok yerde ayrı ayrı değerlendirildiği ve farklı iş kolları olarak markalaştırıldığı da görülmektedir. Günümüz de ise ürün ve hizmet kavramlarının kendi içlerinde genişlediğini ve çoğu alanda bir araya geldiği görülmektedir.

Ülkelerin, şehirlerin, ilçelerin veya daha küçük yerleşim yerlerinin bile ürün olarak ele alınması pazarlanması ve her birinin diğerine rakip işletmeler olarak inşa edilmesi söz konusudur. Erzurum şehrine bir ürün olarak bakıldığında ve bir şehri markası inşa edildiği düşünüldüğünde bu şehre ait ulaşım, turizm, ticaret, eğitim, tarih, kültür, yöresel yemekler veya coğrafi özellikler gibi tüm unsurlar Erzurum marka kimliğinin alt yaşam alanını dolayısıyla alt markalaştırma unsurlarını oluşturmaktadır.

Her bir şehir unsurunu kendi içinde kurgularken tüm unsurları da birbirleriyle ortak bir imaj içerisinde görmek, markanın en üst yaşam alanı dediğimiz bir şehir kimliği ve markası oluşturmanın en doğru yolu olacaktır. Özelde turizmi kendi içerisinde bir hizmet ürünü olarak markalaştırmanız ve turizm içerisinde de ulaşımı kendi içerisinden markalaştırırken bir yandan da üst yaşam alanı olan turizm ile ortak dili kurgulamanız en üst yaşam alanı olan şehir marka kimliğini genelde doğru yansıtabilecektir.

Grafik tasarım görselleştirme süreçlerinde temel ürün merkezinde ürünün alt yaşam alanlarını gözeterek bir süreç yürütmenin gerekliliği üzerinde durulur. Ortak bir görselleştirme süreci için karar verdiğiniz referansların her bir alt yaşam alanına uyarlanabilir, uygulanabilir ve dönüştürülebilir olması açısından önemlidir. Temelini bir özden alan referansların her türlü zamana, koşula göre doğurganlığının olması ve yaratıcılık sürecini kolaylaştırması önemlidir. Şehir görselleştirme sürecinde, marka kimliği süreci ve markalaştırmanın devamlılığı sürecinde bu doğurganlık değişik tüm şartlara uyum sağlayacak ve referansların kişiliğini sürekli koruyacaktır.

Erzurum şehir marka kimliği oluşturma süreçlerine referans olacak tüm unsurlar şehrin tarihi yapılarından olan Erzurum Çifte Minareli Medrese, Erzurum Yakutiye Medresesi (Hoca Yakut Medresesi), Erzurum Emir Saltuk Kümbeti ve Erzurum Ulu Camii (Atabey Camii)

olarak seçilmiştir. Her referans ve referans olacak verinin bir nostalji unsuru olduğundan bahsedilmiş ve nostalji unsurlarının insanların geçmişe olan merak, özlem, sahiplenme vb. duygularına hitap ettiği ayrıca öğrenilmiş bir verinin algılarda daha hızlı cevap bulacağı göz önünde bulundurulunca bunlara ek olarak retro pazarlamanın günümüzde popüler bir algı haline geldiği de eklenince bu referansların yerinde bir karar olacağı söylenebilir.

Bu tarihi yapılar Osmanlı önce Türk İslam eserleri içerisinde yer alır ve dönemleri itibariyle bir birlerine yakın inşa edilmiştir. Erzurum şehir marka kimliği oluşturma sürecinde bu yapıların üzerinde yer alan ve yüzyıllar geçmesine rağmen günümüze ulaşan taçkapı, cephe, minare, kaide vb. bir çok yerde bulunan geometrik desenler görselleştirme sürecinin referansı olmuştur. Bu referanslar üzerindeki desenler fotoğrafları üzerinden bilgisayar destekli olarak yeniden çizimleri yapılmış bu çizimler üzerinden yeni arayışlar içerisine girilerek yaratıcı grafik tasarım öğeleri tasarlanmıştır. Bu yeni tasarımlar şehrin görsel kimliğinin oluşturulması adına bir çok alana uyarlanmış, ortak bir dil oluşturma kaygısıyla şehrin yeni kimliği oluşturulmuştur. (Uygulama 1-2-3-4-5-6)

Sunum ve Markalaştırma Süreci.

Günümüz şartlarında markalar arasındaki rekabetin artması işletmelerin en stratejik yatırımlarını bu alana kaydırmıştır. İşletmeler bir birlerinden farklılaşmak ve ürünlerini öne çıkarmak için en küçük ayrıntıları bile değerlendirmek zorunda kalmış ve küçük ayrıntılarla büyük farklar yaratma çabası içine girmeye başlamışlardır.

Farklı işletmelerin ürünlerinin benzerlikleri de markalaşmaya olan ihtiyacı artırmıştır. Ürün müşterileri bu benzer ürünler arasındaki tercihlerini markalaşma ile yapmaktadırlar. Farklılaştırma dışında günümüzde popüler markalaşma anlayışı içerisine giren bir kavramda yenilikçilik olmuştur. Rekabetin sürdürülmesi açısından işletmelerin bir birleri arasından rekabeti ürün ve hizmetlerde yenilikler sunulmasıyla sürdürülmektedir. Tüketici tarafından markanın algılanışı ürünün önemli bir bölümünü oluşturmakla birlikte o ürüne değer katan bir nitelik olarak da görülmektedir. Tüketicinin bakış açısından ürün ve hizmetleri değerli kılabilen her şey markalaşma süreci içerisine girecektir. Bir ürünün rafta ya da somutta bir yerde var olması günümüz rekabet şartları içerisinde tüketiciye ulaşılabilirliği noktasında ve tüketicinin o ürün veya hizmeti sahiplenmesi satın alması açısından yeterli gelmemektedir. Bu noktada ürünün ve hizmetin rakiplerine göre çok daha fazla albenisi, cazibesi, görünürlüğü önem kazanmaktadır. Tüketici algısını yönetmek görsel işitsel veya duyusal olarak gerçekleşmektedir. Ürün ve hizmetlerin fikir, referans ve görselleşme süreçlerinden geçtikten

sonra tüketicinin albenisine sunulması gerekmektedir. Sunum markalaşma süreçleri içerisinde reklam ve reklam pazarlamasını içinde barındıran bir süreçtir.

Bu çalışmanın inceleme amacına konu olun şehir Erzurum şehridir. Erzurum şehrinin markalaştırılması adına şehrin marka kimliğinin oluşturulması için atılacak adımların grafik tasarım açısından hangi süreçlerden geçmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Görsel kimlik ve marka kimliğinin kavramsal tanımları bir çok kaynak göstererek yapılmaya çalışılmıştır. Bu tanımlar üzerinden Erzurum şehir marka kimliği oluşturma süreçlerinin tanımlarına yer verilmiş yine bu tanımlar üzerinden fikirler, referanslar doğrultusunda görselleştirme süreci gösterilmiştir. Görselleştirmesi biten imajların tüketici algısına sunulması noktasında da bir takım örnekler oluşturması açısından şehir marka kimliğini yansıtacak uygulamalara yer verilmiştir.

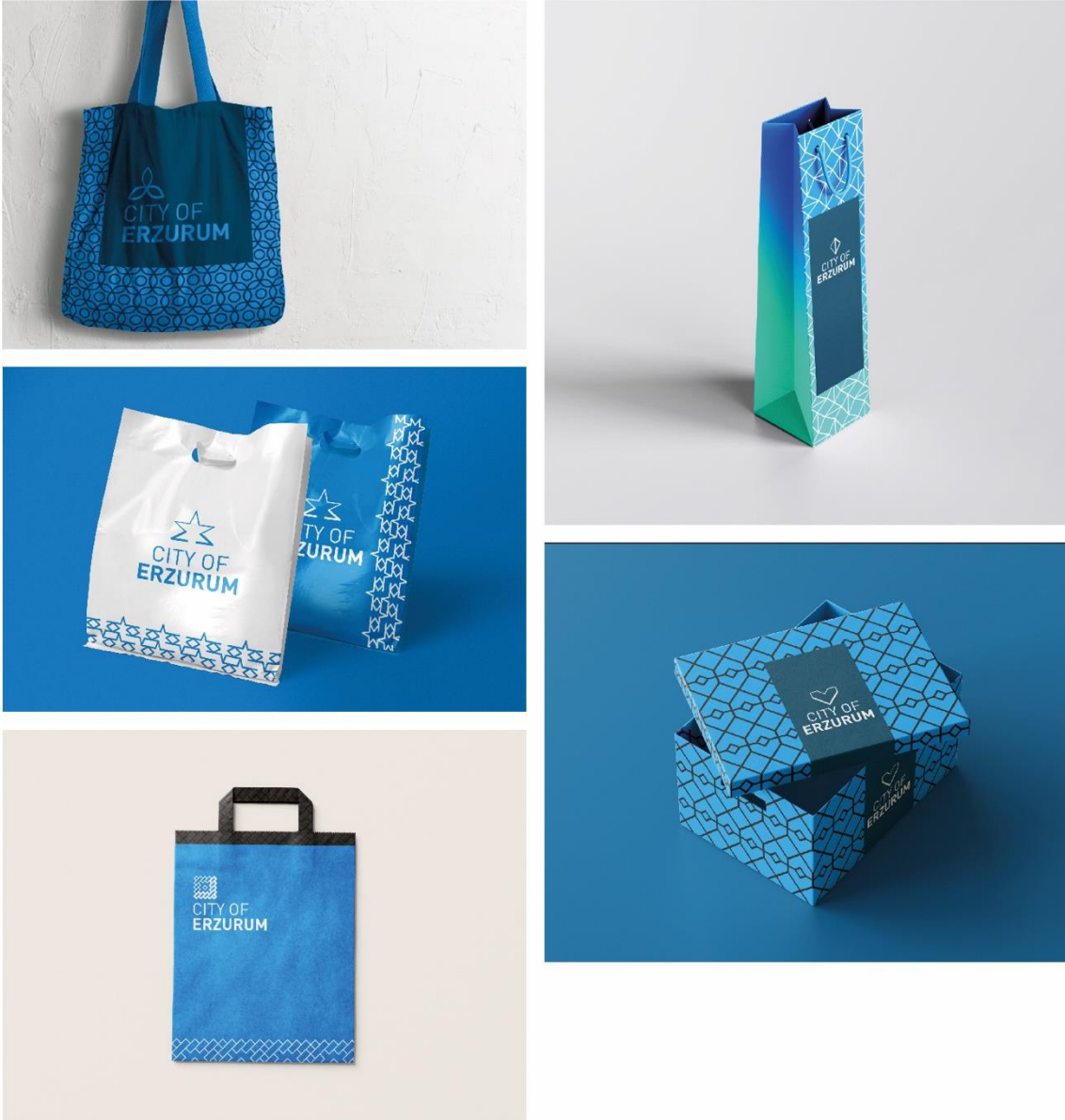
Erzurum Şehir Marka Kimliği Uygulamaları

Uygulama 1.

Erzurum şehrindeki tarihi mimari eserlerin bezemelerinden detay fotoğrafları çekilmiştir. Yapı üzerindeki geometrik desenler dijital ortamda çizilerek bu çizimlerden referanslar alınarak yeni grafik öğeler oluşturulmuştur. Bu öğeler şehir marka kimliği çalışmasının bir bölümü olan ambalaj tasarımlarına yansıtılmıştır.

Şekil 140

Ambalaj Uygulamaları (M. Yıldırım)

Uygulama 2.

Erzurum şehrindeki tarihi mimari eserlerin bezemelerinden detay fotoğrafları çekilmiştir. Yapı üzerindeki geometrik desenler dijital ortamda çizilerek bu çizimlerden referanslar alınarak yeni grafik öğeler oluşturulmuştur. Bu öğeler şehir marka kimliği çalışmasının bir bölümü olan yayın reklamı tasarımlarına yansıtılmıştır.

Şekil 141

Yayın Reklamı Uygulamaları (M. Yıldırım)

Uygulama 3.

Erzurum şehrindeki tarihi mimari eserlerin bezemelerinden detay fotoğrafları çekilmiştir. Yapı üzerindeki geometrik desenler dijital ortamda çizilerek bu çizimlerden referanslar alınarak yeni grafik öğeler oluşturulmuştur. Bu öğeler şehir marka kimliği çalışmasının bir bölümü olan promosyon tasarımlarına yansıtılmıştır.

Şekil 142

Promosyon Uygulamaları (M. Yıldırım)

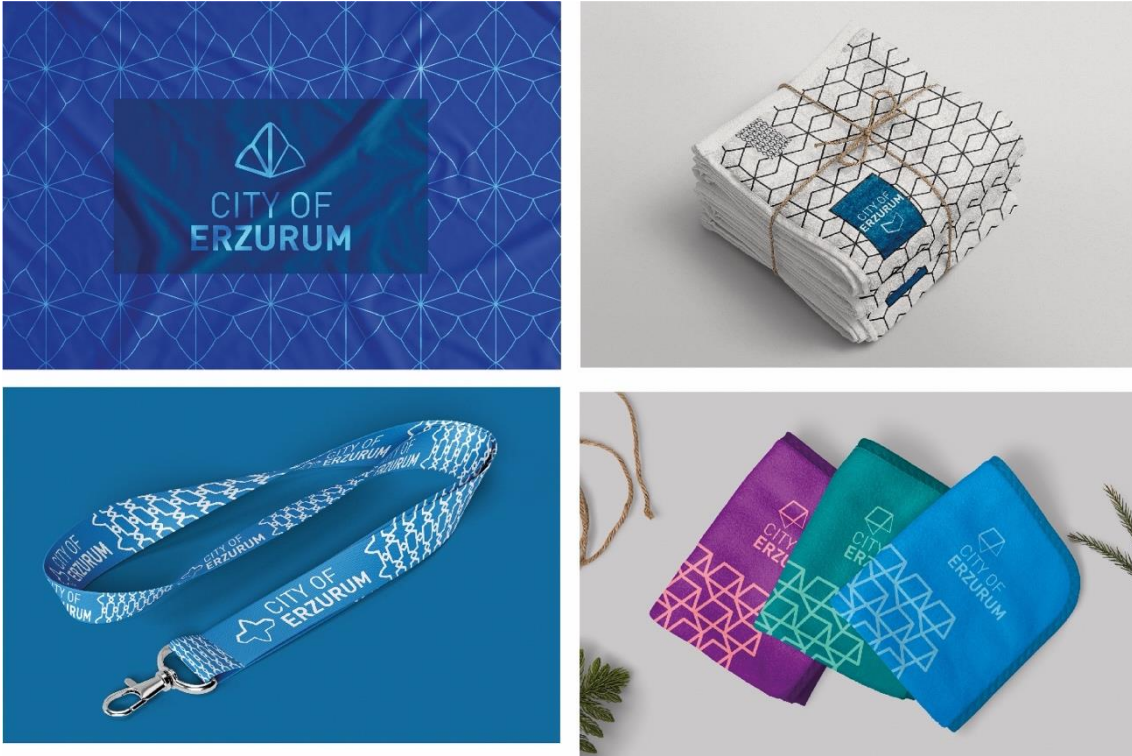

Uygulama 4.

Erzurum şehrindeki tarihi mimari eserlerin bezemelerinden detay fotoğrafları çekilmiştir. Yapı üzerindeki geometrik desenler dijital ortamda çizilerek bu çizimlerden referanslar alınarak yeni grafik öğeler oluşturulmuştur. Bu öğeler şehir marka kimliği çalışmasının bir bölümü olan kumaş ürünleri tasarımlarına yansıtılmıştır.

Şekil 143

Kumaş Uygulamaları (M. Yıldırım)

Uygulama 5.

Erzurum şehrindeki tarihi mimari eserlerin bezemelerinden detay fotoğrafları çekilmiştir. Yapı üzerindeki geometrik desenler dijital ortamda çizilerek bu çizimlerden referanslar alınarak yeni grafik öğeler oluşturulmuştur. Bu öğeler şehir marka kimliği çalışmasının bir bölümü olan yönlendirme tasarımlarına yansıtılmıştır.

Şekil 144

Yönlendirme Uygulamaları (M. Yıldırım)

Uygulama 6.

Erzurum Őhrindeki tarihi mimari eserlerin bezemelerinden detay fotoğrafları çekilmiştir. Yapı üzerindeki geometrik desenler dijital ortamda çizilerek bu çizimlerden referanslar alınarak yeni grafik öğeler oluşturulmuştur. Bu öğeler Şehir marka kimliği çalışmasının bir bölümü olan dış mekân (outdoor) tasarımlarına yansıtılmıştır.

Şekil 145

Dış Mekân Uygulaması (M. Yıldırım)

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç

Bu çalışma da Erzurum şehrinin markalaştırılması adına şehrin marka kimliğinin oluşturulması için atılacak adımların grafik tasarım açısından hangi süreçlerden geçmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Şehir marka kimliği oluşturmak için fikir süreçlerinin, referans arayışı süreçlerinin, görselleştirme süreçlerinin ve markalaşmanın sunum süreçlerinin yapılması noktasında belli bir dil bütünlüğünün oluşturulmasının bilimsel açıdan önemine yer verilmiştir. Kökleri sağlam bir temele dayanan ve ortak bir tasarım anlayışına sahip imajların tüketici algısında ve işletmelerin rekabeti içerisinde yer edinmeleri, tutunabilmeleri ve kalıcı olabilmelerinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Bugün dünün yarınıdır anlayışı ile çok hızlı güncellenen hayat; insanların tercihlerini ekonomi, sanat, sosyal ve kültürel beklentilerini de çok hızlı yönlendirmeye başlamıştır. Günümüze kadar ürün ve hizmet tüketiminde tüketici kararları ya da seçimleri işletmelerin tüketicide bıraktıkları sürekli, kalıcı etki ile sağlanırken, günümüzde tüketici algısında kalıcılığını sağlamak için markalaşmak dışında işletmelerin markalarının tüketiciyle her an iletişim kurması gereklilik haline gelmiştir.

Çalışmada tüketici algısını kısa zamanda yönlendirmek ve tüketicinin rakiplere yönlenmemesi için markalaşma ve görselleşme süreçlerinde tüketici algısında önceden var olan veriyi canlandırmanın daha hızlı sonuçlar oluşturacağı üzerinde de durulmuştur. Yine aynı mantık çerçevesinde tüketicinin nostalji arzusu ve retro pazarlama stratejileri üzerinden marka kimliği oluşturma süreçlerine değinilmiştir.

Erzurum şehir merkezinde yer alan Osmanlı öncesi Türk İslam eserleri geçirdikleri tarihi süreçleri ile, mimari yapı özellikleri ile ve üzerinde bulundurdıkları zengin sanatsal bezeme örnekleriyle şehrin başlı başına tarihi imajlarını oluşturmaktadırlar. Her bir unsuruyla geçmişten geleceğe siyası, ekonomik, sanatsal, kültürel ve eğitim alanlarında ışık tutan bu mimari eserler günümüzde ve modern dünya anlayışında tüm disiplinlerin besleneceği önemli bir miras ve zenginliktir. Çalışmada bu disiplinler arasında olan grafik sanatlar bilimi üzerinden bir çok çalışmaya ve uygulama yer verilmiştir. Bu çalışma ve uygulamaların her biri Erzurum şehrinin markalaşması adına görselleştirme süreçlerini içermektedir. Çalışmanın amacı ise bu görselleşme ve markalaşma süreçlerinin Erzurum şehrinde bulunan tarihi mimarilerin referanslarından oluşturulması ve şehir marka kimliğine kazandırılmasıdır.

Bu bilimsel araştırma ve çalışmalar neticesinde Erzurum şehri için görsel kimlik ve marka kimliği oluşturmanın gerekliliğine değinilmiş bu gerekliliğin önemini belirlemek için de örnek bir marka şehir çalışması yapılmıştır.

Dünya da ve Türkiye de şehir marka kimliği çalışmalarının şehirlerin bilinirliğini ve tanınırlığını artırdığı bununla beraber turizm, eğitim, kültür, ekonomi, sanat gibi bir çok alanda bu şehirlerin ilerlediği gözlemlenmiş ve kaynakları ile bu çalışmada verilmiştir.

Erzurum şehrinin tüm unsurlarını ve tüm yaşam alanlarını kapsayan ortak bir fikir ve ortak referanslarla oluşturulmuş bir görsel kimlik ve marka kimliğinin oluşturulmasının turizm, eğitim, kültür, ekonomi, sanat vb. alanlarda şehrin görünürlüğünü artıracaktır. Tüketici algısını yönlendirip Erzurum şehrinin tüm kaynaklarının doğru etkin değerlendirilmesi sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

- Aaker, David A. (1991). *Managing brand equity: Capitalizing on the value of a brand name*. The free press.
- Aaker, J. (1997). Dimensions of brand personalty. *Joournal of marketing research*. (34), 347. <https://doi.org/10.2307/3151897>
- Aitchison, J. (2006). *Basın ilanı böyle yapılır*. Mart Matbaacılık.
- Ak, M. (1998). *Firma / markalarda kurumsal kimlik ve imaj*. Işıl ofset
- Altun, A. (1988). *Ortaçağ Türk mimarisinin ana hatları için bir özet*. Arkeoloji ve sanat yayınları.
- Arık, R. (1969). Erzurum'da iki cami. *Vakıflar dergisi*, (8), 152-156 <http://acikerisim.fsm.edu.tr/xmlui/handle/11352/1576>
- Becer, E. (1997). *İletişim ve grafik tasarım*. Dost Kitabevi.
- Beygu, A. Ş. (1936). *Erzurum tarihi, anıtları, kitabeleri*. Bozkurt basımevi.
- Bonde, S., & Nilsson, K. (1999). *Consumer perception of brand personality: a quantitative approach*. [Bachelor's Thesis]. Lulea Tekniska Universitet.
- Brown, S. (2001). *Marketing- The Retro Revolution*. Sage Publication.
- Brown, S., Kozinets, R., & Sherry, F. J. (2003). Teaching Old Brands New Tricks: Retro Marketing and the Revival of Brand Meaning. *Journal of Marketing* (67), <https://doi.org/10.1509/jmkg.67.3.19.18657>
- Can, E. (2007). Marka ve marka yapılandırma. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 220-237. <https://www.acarindex.com/pdfs/13228>
- Chiaravelle, B., & Schenck, B. F. (2014), *Branding for Dummies*. John Wiley & Sons.
- Curzon, R. (1854). *Curzon'un gravüründe Erzurum ve Çifte Minareli Medrese* [Fotoğraf]. Armenia: A year at Erzeroom, and on the frontiers of Russia, Turkey, and Persia. <https://books.google.com.tr/books?id=PztoAAAAIAAJ>
- Denkhalbant, A. (2010). *Osmanlı öncesi Türk mimarisinde çifte minareli cephelerin gelişimi Anadolu, İran, Azerbaycan, Hindistan (Tez No. 277789) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-İstanbul]*. Ekos. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/47428.pdf>
- Dağlı, Y. & Kahraman, S.A. (1999). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit* (2. Baskı 1. Kitap, s.106). Yapı Kredi
- Evirgen, C. (2000). Marka bir değerler kümesini ifade eder. *Marketing Türkiye dergisi*, Marka özel sayısı, 29
- Gatignon H., Weitz B. & Bansal P. K. (1990). Brand introduction strategies and competitive environments. *Journal of marketing research*.
- Gündoğdu, H. (1996). Erzurum çifte minareli medrese de bir çinili panonun düşündürdükleri. Y. Demiriz (Ed.), *Prof.Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*. Sanat Tarihi Derneği.
- Gürer, İ. (1998). *Etkili Reklam Nasıl Hazırlanmalıdır?* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

- Karamağaralı, H. (1965). *Anadolu'da moğol istilasından sonra yapılan dini mimarlık eserlerinin plan ve form özellikleri* (Yayınlanmamış doçentlik tezi) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
- Karamağaralı, H. (1981) Erzurum Ulu Câmii, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi*. (3), 150
<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/45501?show=full&locale-attribute=en>
- Keller, K. L. (1998). *Strategic brand management*. Prentice-Hall.
- Kılıç, E. (2006). *Gravür ve eski fotoğraflarla Erzurum*. Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü- İslam sanat ve kültür araştırma merkezi.
- Konyalı, İ.H. (1960). *Abideleri ve kitabeleri ile Erzurum tarihi*. Erzurum tarihini araştırma ve tanıtma derneği yayınları.
- Kotler, P. (1991). *Marketing management: Analysis, planning and control*. Prentice-Hall.
- Moser, M. (2007). *Marka yaratmanın beş adımı*. (İ. B. Kalinyazgan çev. ed.). Mediacat
- Nusret, M. (1338). *Tarihçe-i Erzurum*. Dergâh
- Okay, A. (2003). *Kurum kimliği*. (4. Baskı). Mediacat
- Ögel, B. (1947). *Erzurum anıtlarında eski Altay Türk sanatının izleri*. Erzurum halkevi yayınları.
- Öney, G. (1969). *Anadolu Selçuklu sanatında ejder figürleri* (C. XXXIII). Türk Tarih Kurumu,
- Önkal, H. (1996). *Anadolu Selçuklu türbeleri*. Atatürk Kültür Merkezi
- Özkan, H. (2016). *Saltuklu mimarisi*. Atatürk Üniversitesi
- Perry A. & Wisnom D. (2003). *Markanın DNA'sı – Eşsiz ve dayanıklı markalar yaratmanın kuralları*. Mediacat
- Rajagopal, (2006). Impact of Advertising Variability on Building Customer Based Brand Personality under Competitive Environment: Empirical analysis in reference to Mexico, *Latin American Business Review*,.6(3), https://doi.org/10.1300/J140v06n03_03
- Randall, G. (2005). *Markalaşma*. Rota
- Silk, A., & Urban, G. L. (1978). Pre-Test-Market Evaluation of New Packaged Goods: A Model and Measurement Methodology. *Journal of Marketing Research*, 15, (2), 173.
<https://doi.org/10.2307/3151248>
- Sözen, M. (1970). *Anadolu medreseleri beylikler devri, açık medreseler* (Cilt 1). İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.
- Sözen, M. (1972). *Anadolu medreseleri Selçuklular ve beylikler devri, kapalı medreseler, Bir kısmı ayakta olan medreseler, kaynaklardan bilinen medreseler*. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.
- Supphellen, M., Gronhaug, K. (2003). Building foreign brand personalities in Russia: the moderating effect of consumer ethnocentrism, *International Journal of Advertising*, 22, (2), <https://doi.org/10.1080/02650487.2003.11072849>
- Sümer, F. (1990). *Selçuklular devrinde doğu Anadolu'da Türk beylikleri*. Türk tarih kurumu.
- Ünal, R. H. (1973). Erzurum ili dahilindeki İslami devir anıtları üzerine bir inceleme. *Araştırma dergisi*, (6), 51-52. http://isamveri.org/pdfdrng/D00364/1973_6/1973_6_UNALRH.pdf

- Vuran Y. & Afşar A. (2016). İşletmelerde marka ve marka stratejileri. *International Journal of Academic Value Studies*, (7), 28 <http://dx.doi.org/10.23929/javs.44>
- Wallenklint, J. (1998), *Brand personality - Brand personality as a way of developing and maintaining Swedish brands* (Publication No. 1402-1579). [Master's Thesis]. Lulea Tekniska Universitet.
- Yavuz, M. C. (2007). *Uluslararası destinasyon markası oluşturulmasında kimlik geliştirme süreci: Adana örneği*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yurttaş, H. (2010). Erzurum Ulu Camii'ne ait yeni bir kitabe ve yapı hakkında bazı düşünceler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 191 <https://www.acarindex.com/pdfs/79025>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mehmet YILDIRIM
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi 2012 Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, 2018
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat Kuramı ve Eleştiri Anabilim Dalı, 2021
Bildiği Yabancı Diller	
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Çalıştığı Kurumlar	Atatürk Üniversitesi Kurumsal İletişim Direktörlüğü Marka Yönetimi Birimi 2018-2022
İletişim	
E-Posta Adresi	-